

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 4, Article Number: 4C0063

HUMANITIES

Received: August 2009
Accepted: October 2010
Series : 4C
ISSN : 1308-7320
© 2010 www.newwsa.com

Zahir Kızmaz
Firat University
zkizmaz@firat.edu.tr
Elazig-Turkey

CEZAEVİNE GİRME SIKLIKLARINA GÖRE SUÇLULAR: KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Bu araştırmada, birden çok kez cezaevine giren suçlularla ilk kez cezaevine giren suçlular karşılaştırılmaktadır. Araştırmanın amacı, söz konusu iki suçlu kategorisi arasındaki bezerlikleri ve farklılıkları saptamaktır. Araştırma kapsamında farklı suçlardan hüküm giyen 80 suçlu bulunmaktadır. Bunların 40'ı sıklıkla suç işleyen ve dolayısıyla birden çok kez sayıda cezaevine giren, diğer 40'ı da işledikleri suç veya suçlardan dolayı ilk kez cezaevine giren suçlulardan oluşmaktadır. Araştırmada birden çok kez cezaevine giren suçluların ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha kriminal bir yönelim içerisinde oldukları yönünde bazı bulgular saptanmıştır. Diğer bir ifade ile birden çok kez cezaevine giren suçluların; daha sorunlu ailelerde yetiştikleri, ailede daha çok suçlu bireylerin olduğu, daha çok suçlu akran grubuna sahip oldukları, suça daha erken yaşlarda başladıkları, daha çok uyuşturucu madde kullandıkları ve daha az dindar oldukları belirlenmiştir. Bu da suç işleme sıklığı yüksek olan suçluların söz konusu değişkenler açısından daha olumsuz bir ardalana sahip olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İlk Kez Cezaevine Giren Suçlular, Çok Kez Cezaevine Giren Suçlular, Suçluların Profili, Cezaevi, Suçlular

CRIMINALS CLASSIFICATION ACCORDING TO THE THEIR IMPRISONMENT FREQUENCY: A COMPARATIVE RESEARCH

ABSTRACT

In this research, the offenders imprisoned more than once are compared with the ones imprisoned for the first time. The purpose of the study is to identify the similarities and the differences between the categories. In the scope of the study, there are 80 offenders arrested for different crimes. Forty of them are the ones arrested for the first time, and the rest arrested for more than once. According to variables of the study, it has been determined that criminals arrested more than once have more criminal activities than ones arrested for the first time. In other words, the study shows that the criminals imprisoned more than once were brought up in more problematic families, have more criminal individuals in the family, have more criminal peer groups, started crime at earlier ages, use more drugs and were less religious. Thus, it shows that criminals, who have more frequent crime commitment, have more negative backgrounds in terms of variables mentioned above

Keywords: The Offenders Imprisoned for the First Time, the Offenders Imprisoned for the more than Once, Profile of Offenders, Prison, Offenders

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Cezaevine girme yoğunlukları veya sıklıkları esas alınarak suçluların, "birden çok kez cezaevine giren suçlular" ve "ilk kez cezaevine giren suçlular" şeklinde kategoriksel bir ayrıma tabi tutulmaları mümkündür. Birden çok kez cezaevine giren suçluların, suçu meslek edinme veya kronik suçluya dönüşme olasılıkları son derece yüksektir. Bu nedenle bu suçluları mükerrir suçlular olarak nitelemek de mümkündür.

Birden çok kez cezaevine giren suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlu grubuna kıyasla kriminal yoğunlukları veya kriminalleşme düzeyleri daha fazladır. Aynı şekilde iki suçlu grubunun bazı yönleriyle de farklı suçluluk profilini sergileyeceğini öngörmek mümkündür. Kriminal yoğunluk kavramı burada sıklıkla suç işlemiş olan suçluların deneyimledikleri yaşam biçiminin (aile, akran, uyuşturucu, okul ve dindarlık gibi değişkenler açısından) daha çok kriminojenik özellikler taşıdığı, suçla ilintili değişkenleri yaşam tarzlarında daha çok deneyimledikleri veya daha çok suçlu bir geçmişe sahip oldukları anlamında kullanılmaktadır.

İşledikleri suç veya suçlardan dolayı ilk kez tutuklanan/mahkûmiyet alan suçluların cezaevi sonrasına ilişkin tutumları genel olarak iki tarzda gerçekleşmektedir. Birincisi, suç davranışının sonlanması ikincisi ise tekrarlanması veya yeniden ortaya çıkmasıdır. Bu iki farklı tutumun ortaya çıkmasında açıklayıcı çok sayıda faktör öne çıkmaktadır. Bireyin suçu terk etme veya suça devam etmede; bireyin suç işlemeye başlama yaşı, aile geçmişi veya yetiştiği aile koşulları, suçlu akranlarla temas ve ilişki yoğunluğu, uyuşturucu ve alkol kullanma durumu, cezaevi sonrası toplumla bütünleşme düzeyi, etiketlenme, dışlanma veya topluma kabul edilme düzeyi, cezaevindeki suçlu alt-kültür ile bütünleşme veya bütünleşememe düzeyi, cezaevinin ve cezanın caydırıcılık etkisi ve işlenen suçtan pişmanlık duyma düzeyi gibi çok sayıda etken etkili olmaktadır. (bkz. Kızmaz, 2006; Kızmaz, 2007).

Gelişmiş batı ülkelerinde yapılmış çok sayıda araştırma; suçla ilk temasın ve tutuklanmanın, cezaevine girme yaşının, tutuklanma sıklığının, önceki suçların sayısının, işlenen suçun türünün, okul başarısı veya okulla ilgili sorunların varlığının (başarısızlık, okulu terk etme gibi), aile sorunlarının, IQ skorlarının, madde kullanmaya ilişkin geçmişin, suçlu akran grubunun varlığı ve psikopatlık, antisosyallik gibi bazı klinik faktörlerin gelecekte yeniden suçluluğun ön semptomları, habercileri veya tahmin edicileri olduğunu ortaya koymaktadır (bkz. Cottle, Lee ve Heilbrum 2001; Capaldi ve Patterson, 1996; Loeber ve Farrington, 1998). Örneğin; Gendreau, Little ve Coggin (1996: 590) 131 araştırma üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında; yaş, kriminal özgeçmiş, suçlu akran grubu, cinsiyet, aşırı madde kullanma gibi etkenlerin yeniden suçluluğun güçlü haberci unsurları olduğunu saptamışlardır. Başka bir ifade ile suç işlemeyi alışkanlık haline getiren ve cezaevine birden çok kez giren suçlulara ilişkin araştırmalarda, suç işleme sıklıklarının temel göstergeleri arasında sıklıkla vurgulanan değişkenler içerisinde; kriminojenik gereksinimler, kriminal geçmiş/anti sosyal davranışın tarihi, sosyal başarı, yaş/cinsiyet/ırk, ve aile faktörleri (Gendreau v.d 1996:575) en dikkat çekenleri oluşturmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ (METHODOLOGY OF RESEARCH)

2.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

(Scope and significance and Purpose of Research)

Bu araştırma, birden fazla kez cezaevine giren suçlular ile ilk kez cezaevine giren suçluları bazı değişkenler açısından karşılaştırmayı konu edinmektedir. Bu sebeple araştırmanın amacını, bu

iki farklı suçlu grubunun birbirleriyle benzeşen ve farklılaşan özelliklerinin saptanması teşkil etmektedir. Cezaevine sıklıkla girip çıkan suçluların suç işlemeyi daha çok alışkanlık edindikleri ve dolayısıyla belirli bir suç kariyerine sahip oldukları düşünülmektedir. İlk kez cezaevine giren suçluların ise, kriminal yoğunluklarının diğer suçlu grubuna göre daha az olduğu tahmin edilmektedir. Bu çerçevede araştırmanın amacını, iki farklı suç kategorisini karşılaştırmak suretiyle aralarındaki farklı ve benzer özelliklerini saptamak şeklinde belirtmek mümkündür. İki farklı suçlu kategorisinin karşılaştırılması veya farklı suçlu gruplarının profillerinin ortaya konulması aşağıda belirtilen üç temel hedefin gerçekleştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın amacı ile ilintili olarak bu hususlar şu şekilde belirtilebilir:

- Bireyi sürekli suç işlemeye iten ve dolayısıyla onların çok sayıda cezaevine girip çıkmalarında etkili olan faktörlerin neler olduğunu saptamak,
- Çok sayıda cezaevine girmiş suçluların özelliklerinden hareketle ilk kez cezaevine giren suçlular içerisinde hangi özelliklere sahip suçluların yeniden suç işleyebileceklerini öngörebilmek,
- Yukarıdaki hususlarla ilintili olarak bireyleri daha çok kriminal kılan unsurların anlaşılmasını sağlayarak, bireylerin sürekli suç işlemlerini olanaklı kılan özelliklere müdahale etme imkânını belirlemek,

Bu araştırmada her iki suçlu grubu; a) sosyo-demografik (medeni durum, suç işleme yaşı) ve aile yapılarına ilişkin değişkenler (ailede başka suçlunun olup olmadığı, yetiştikleri aile ortamına ilişkin görüşleri v.b.), b) akran gruplarının özellikleri, c) uyuşturucu madde kullanma durumları, d) okul değişkenleri (öğrenim düzeyleri, okula devam sıklıkları v.b.), f) işledikleri suçtan dolayı pişmanlık duyma durumları (suç işledikten sonra pişmanlık duyup duymadıkları, cezaevinden çıktıktan sonra tekrar suç işleyip işlemeyecekleri konusundaki tahminleri) ve g) dindarlık düzeyleri (cezaevi öncesi ve cezaevinde dini ibadetleri yerine getirme sıklıkları, kendilerini ne düzeyde dindar gördükleri v.b) gibi çok sayıda değişken açısından karşılaştırılmıştır. Bu çerçevede araştırmanın amacını, belirtilen bu değişkenler açısından suçluların nasıl bir görünüme sahip olduklarını veya kendi aralarında hangi alanda farklılaşma ve benzeşme gösterdiklerini irdelemek olarak belirtmek mümkündür.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Yöntemi (Population and Method of Research)

Bu araştırma, Elazığ E Tipi Cezaevindeki suçlular üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsamında ilk kez cezaevine giren 40 suçlu ile birden çok kez cezaevine giren 40 suçlu bulunmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan her iki suçlu kategorisi içerisinde genelde hırsızlık, gasp ve cinayet suçlarından tutuklu ve hükümlü bulunan suçlular bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde birden çok kez cezaevine giren suçlulara ilişkin sayı yaklaşık olarak bu kadardı. Gasp, hırsızlık ve cinayet suçlarından ilk kez cezaevine giren suçlulara ilişkin rakam ise yaklaşık olarak 60 düzeyinde tespit edilmiştir. Bunlar içerisinde anket doldurma isteğimize olumlu olarak kabul eden 40 suçlu ile görüşülmüştür. Bu sebeple her hangi bir örneklem seçme yoluna gidilmemiştir. Çalışma kapsamında görüşülmesi öngörülen suçluların isim listesi cezaevi yönetiminden alınmış ve bu isim listesine göre suçluların bir görevli denetiminde koşullarından alınmaları sağlanmıştır. Suçlularla, eğitim yeri için kullanılan bir dershanede bire bir görüşülmüştür. Bu araştırma, alan araştırması niteliğini taşımaktadır. Araştırmada bilgi toplama aracı olarak anket

tekniki kullanılmıştır. Alandan elde edilen veriler tablolaştırılmıştır. Bu çalışmada önemli görülen veriler genelde tablo halinde sunulmuştur. Ancak, tabloların sayfa içerisinde çok fazla yer işgal etmesi gerekçesiyle bazı verilere ilişkin oranlar da metin içerisinde tablosuz olarak aktarılmıştır.

2.3. Araştırmanın Varsayım ve Hipotezleri (Assumption and Hypotheses of the Research)

Sıklıkla suç işlemiş ve birden çok kez cezaevine giren suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulardan hangi özellikleriyle ayrıştığına saptanması bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Araştırmanın temel varsayımını ise, birden çok kez cezaevine girmiş suçluların suçluluk düzeylerinin ilk kez cezaevine girmiş suçlu grubuna kıyasla daha yoğun olduğu tezi oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle araştırmanın varsayımı, suçluluk profili açısından birden çok kez cezaevine giren suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulara nispeten daha kriminal özellikler taşıdığı gerçeği oluşturmaktadır. Kriminalite kavramı burada; suçluluk düzeyinin yoğunluğunu anlatmak anlamında kullanılmıştır. Burada birden fazla kez tutuklanmış/hüküm giymiş suçluların daha kriminal bir yaşam tarzına sahip oldukları ve dolayısıyla suçlu yaşam biçimine olan katılım düzeylerinin daha yoğun olduğu varsayılmaktadır. Söz konusu suçlu grubunun kriminalleşme düzeyinin yoğunluğunun, geçmişte deneyimlenmiş olumsuz yaşam biçimi ile ilintili olduğu bir gerçektir. Bu olumsuzluklar içerisinde özellikle aileye ilişkin gerçekleşen problemler ile akraba grubunun suçluluk düzeyi dikkat çekicidir. Bu çerçevede sıklıkla cezaevine girip çıkan suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulara nispeten sosyo-ekonomik, kültürel ve ailesel değişkenler açısından daha olumsuz özelliklere sahip oldukları ve suçluluğu daha çok deneyimledikleri belirtilebilir. Aynı şekilde birden çok kez cezaevine girip çıkmak ve uzun süreli cezaevinde tutuklu ve hükümlü kalmak da bireyin suçluluk yapısının pekişmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Burada cezaevileşme veya mahkûmlaşma düzeyinin artışıyla, toplumsal bütünleşme düzeyi arasında zıt bir ilişkiyi öngörmek mümkündür.

Bu araştırmanın hipotezleri şu şekilde belirtilebilir:

- Birden çok kez cezaevine giren suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha erken yaşlarda suç işlemeye başladıkları tahmin edilmektedir.
- Birden çok kez cezaevine giren suçluların diğer suçlu kategorisine kıyasla daha çok suçlu bir yaşam biçiminde deneyimledikleri varsayılmaktadır.
- Birden çok kez cezaevine giren suçluların diğer suçlu kategorisine nispeten daha kriminal bir arkadaş çevresine sahip oldukları öngörülmektedir.
- Birden çok kez cezaevine giren suçluların diğer suçlu grubuna kıyasla aile değişkenleri açısından daha olumsuz bir görünüm sergiledikleri varsayılmaktadır.
- Birden çok kez cezaevine giren suçlular içerisinde diğer suçlu kategorisine nispeten alkol ve uyuşturucu kullananların oranının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

3. KURAMSAL ARKAPLAN (THEORETICAL BACKGROUND)

Bu araştırma yukarıda da ifade edildiği gibi, ilk ve birden çok kez cezaevine giren suçluları karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Birden çok kez sayıda cezaevine giren suçluların suçluluk durumunun anlaşılmasında, geleneksel suç teorilerinden ayrı olarak gelişimsel veya kriminal kariyer olarak kavramsallaştırılan bazı yaklaşımlarının

esas alınmasının daha uygun olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle burada bazı önde gelen gelimsel suç kuramlarından kısaca söz edilecektir.

Gelişimsel suç kuramları, bireyin suçlu olma süreçlerini ve bu süreçte meydana gelen değişimleri (suça başlama, hızlanma, yavaşlama, son bulma, suçta değişikliğe gitme v.b) dinamik bir çerçevede ele almaktadır. Bu çerçevede söz konusu kuramların, suçluluğun zaman süreci içerisinde nasıl bir seyir izlediğini (artma ve azalma gibi suç kariyerindeki değişiklikler) anlama olanağını sunduğunu söylemek mümkündür. Gelişimsel suç kuramlarını diğer geleneksel suç kuramlarından (gerilim, sosyal organizasyonsuzluk, alt-kültür, sosyal öğrenme, sosyal kontrol, etiketlendirme ve çatışma kuramları gibi) ayıran en belirgin özellik, gelişimsel kuramların suç olgusunu daha çok değişken ve bir süreç ekskeninde irdelemeleridir. Bu sebeple bu kuramlar, suçlunun kriminal geçmişini ve gelecek yönelimini anlamaya/öngörmeye daha yatkın ve elverişli kuramlardır.

Suç olgusunu dinamik bir çerçevede ele alan gelişimsel perspektifler içerisinde; kriminal kariyer yaklaşımı, sosyal gelişim modeli ve yaşam seyri teorisi en dikkat çekenleri oluşturmaktadır. Suçlu, suçluluk kariyeri süresi içerisinde, suçu terk etme, belirli suç türlerinde uzmanlaşma, farklı suç türlerini işleyebilme ve/veya daha ciddi suçlar işleme gibi farklı davranış kalıpları sergileyebilmektedir. Bu çerçevede, kriminal kariyer yaklaşımı; bireylerin niçin ve ne zaman suç işlemeye başladıkları, niçin ve nasıl suç işlemeyi sürdürdükleri, niçin suç işleme yoğunluklarının arttığı ve bireylerin niçin suç işlemeyi terk ettikleri veya suç sonlandırdıkları şeklindeki sorulara yanıt aramaktadır (Farrington ve Wikstrom, 1994:65, Farrington, 1997:364; Barnett v.d., 1987, Blumstein ve Cohen, 1979, Blumstein v.d., 1988; Piquero v.d.; 2003:307; Kyvsgard, 2003, Piquero v.d., 2004; Smith, v.d., 1991; Farrington ve Maughan, 1999).

Kriminal kariyer araştırmacıları yaptıkları bazı çalışmalarda, suçun ortaya çıkmasında ve devam etmesinde etkili olan etkenlerin benzer olup olmadığı konusuna açıklık getirmeye çalışmaktadırlar. Farrington ve Wikstrom (1994: 65), suçun ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerin, suçluluğu devam ettiren ve sonlandıran faktörlerden farklı olabileceğini ileri sürmektedirler. Çünkü onlara göre bireyler, farklı dönemlerde farklı etkenler tarafından güdülenebilmektedirler. Örneğin, suça ilk katılma veya başlamada akran etkileri, aileden kaynaklanan unsurlar ve bireylerin geleneksel gruplarla bütünleşme düzeyi gibi faktörler etkili olmasına karşın, suçun işlenme sıklığının artması veya suçun devamlılık arz etmesinde alkol ve uyuşturucu kullanma, olumsuz sosyal reaksiyonlar, ekonomik mülahazalar veya bazı durumsal faktörler etkili olabilir. Aynı şekilde sapkın akran gruplarının etkisine açık olma, suçluluğun çok yönlü bir nitelik kazanmasını sağlayabilir (Smith, v.d., 1991: 8). Ancak suçun başlangıcında ve devam etmesinde etkili olan etkenleri bu şekilde ayırtırmak her zaman kolay değildir. Örneğin, suçlu akrana sahip olma veya uyuşturucu kullanma, hem suçun başlangıcında hem de suçun devam etmesinde/tekrarlanmasında etkili olabilmektedir. Farrington, (1997 ve 2003) çocukların suça başlamalarında ve devam etmelerinde etkili olan faktörleri beş kategori içerisinde ele almaktadır.

- **Bireysel faktörler:** Burada düşük zeka, düşük okul başarısı, hiperaktiflik- içgüdüsellik/düşüncesizce davranmak ve risk alma, antisosyal davranış sergileme, agresiflik ve kabadayılık gibi bazı klinik ve psikolojik etkenler belirtilmektedir.
- **Aileye ilişkin faktörler:** Bu başlık altında ebeveynsel denetimin zayıflığı, sert ve acımasız bir disiplin ve çocuğa kötü

muamelede bulunma, tutarsız bir disiplin anlayışı, ebeveynlerin soğuk davranmaları, çocuklarını ihmal etmeleri, ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerinin düşük düzeyde veya yetersiz olması, ebeveynler arasında çatışmanın varlığı, yıkılan/parçalanan aile yapısı, ebeveynlerin ve suçlu kardeşlerin varlığı gibi ailesel değişkenler ele alınmaktadır.

- **Sosyo-ekonomik faktörler:** Bu kategori içerisinde ailenin düşük bir gelire sahip olması, istikrarlı bir işin olmayışı, mesleki prestijinin düşüklüğü, konut durumuna ilişkin olumsuzluklar ve geniş aile yapısı gibi etkenler irdelenmektedir.
- **Akran etkileri:** Burada da suçlu akranların varlığı ve bu akranların niteliklerine ilişkin etkenler yer almaktadır.
- **Okul faktörleri:** Bu kategori de okuldan kaçma, akademik başarısızlık ve okulun yüksek suçluluk oranına sahip olması gibi etkenleri içermektedir (Farrington, 2003 : 223-224; Farrington, 1997: 83-103).

Moffitt (1993) de, suçluluğun süreklilik arz etmesinin temelinde "düşük benlik denetimini" görmektedir. Bilindiği gibi bireylerin benliksel gelişimleri önemli ölçüde çocukluk dönemlerinde gerçekleşmekte ve dolayısıyla benlik gelişiminde belirleyici unsurların başında en çok aile kurumu gelmektedir. Patterson v.d (1989) ise, aile ortamı içerisinde gelişen anti - sosyal eğilimlerin, bireyin okul ve akran ortamları içerisindeki ilişkilerini etkilediğini ileri sürmektedirler. Bireylerin özellikle toplum yanlısı sosyal ilişkilerden yalıtılmaları, onların suça katılma veya suç işleme olasılıklarını arttırmaktadır. Bu açıklamalar ışığında, çocukların çok küçük yaşlarda aile içerisinde bazı olumsuzluklar veya sorunlar yaşamış olmaları onların kriminal yönelimlerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Kriminal kariyer yaklaşımının kriminoloji alanına önemli bir katkısı da, bireylerin suçluluk frekansındaki değişimini yaş değişkeni etrafında irdemesidir. Suçların işlenme sıklığının veya bireylerin suçluluk profilinin, yaş değişkenine bağlı olarak değişkenlik arz ettiği bir gerçektir. Kriminal kariyer yaklaşımı, belirli bir zaman süreci içerisinde bireylerin suç işleme sıklığını ve bu sıklık durumunda meydana gelen değişimleri (artma-azalma gibi) ve suçun son bulma süreçlerini ve bu süreçlerde etkili olan faktörleri çözümleyen bir yaklaşımdır.

Bu alanda çalışan çoğu araştırmacı, çocukların yaşamlarının ilk dönemlerinde sergileyecekleri bazı tutumlarından hareketle onların gelecekteki suçluluk durumlarının kestirilebileceğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede örneğin, Farrington (1997:361) genel olarak kriminal davranışı önceleyen bazı semptomların olduğunu ve suçun herhangi bir belirti, sinyal veya bir uyarı vermeksizin ortaya çıkmadığını ileri sürmektedir. Ona göre suçluluğun çocukluk dönemindeki ön semptomları; kabadayılık yapma, yalan söyleme, okuldan kaçma ve hayvanlara acımasız davranma gibi sergilenen davranış biçimleridir. Daha ileriki dönemlerdeki suçluluğun ön belirtileri ise; yetişkinlik döneminde sergilenen eşini dövme/yaralama, çocuğa kötü muamelede bulunma veya onu ihmal etme, aşırı bir şekilde alkol kullanma ve aile kurumunca düzenlenmeyen cinsel ilişkide bulunma (rasgele cinsel ilişkide bulunma) gibi bazı antisosyal davranışlardır.

Farrington, sürekli suç işleyen veya kronik suçlu olarak belirtilen suçlu grubunu tanımlarken onların; erkek oldukları, ilk olarak mala yönelik suçları işleyerek suç kariyerine başladıkları, düşük gelirli bir ailede büyüdüğüleri, kriminal kaydı olan veya suç geçmişli olan ebeveynlerin çocukları oldukları ve kendilerinden büyük kardeşlerinin de suçlu oldukları şeklinde belirtmektedir. Bu çerçevede

Farrington, çocuklar üzerindeki ebeveyn denetiminin zayıf olmasını, sert veya istikrarsız bir cezalandırma biçiminin varlığını veya çocuk yetiştirme pratiklerindeki yanlışlıkların ve boşanma veya ayrılmaların gerçekleştiği aile yapılarının, gelecekteki kriminal davranışın öngörücüleri olduğunu ileri sürmektedir. Farrington ayrıca, kronik suçluların gelecekte suç işleyebilecek durumda olan akranlarla etkileşime girdiklerini belirtmektedir. Ona göre, 8 yaşında sergilenen saldırganlığın, agresifliğin, okuldaki başarısızlığın, okuldan kaçmanın, düşüncesizce veya ani tepki göstermenin ve hiperaktiflik gibi antisosyal davranışlar gelecekteki suçluluğun öngörücü veya tahmin edici unsurlarıdır (bkz. Farrington, 1997). Blumstein ve meslektaşları (1986) da, bireylerin suç eylemlerine katılmalarında; ebeveynlerin çocukları üzerinde etkisiz olmaları, zayıf okul performansı, IQ düzeyinin düşüklüğü, uyuşturucu kullanma ve ebeveysel suçluluk gibi faktörlerin etkili olduklarını saptamışlardır.

David Hawkins ve Joseph Weis (1985) tarafından geliştirilen sosyal gelişim modeli de bireylerin antisosyal yapılarını, genelde sosyalleşme ve aile bağlılıkları etrafında çözümlemektedir. Bu yaklaşıma göre çocukların olumlu düzeyde sosyalleşmeleri ve aile bağlılıklarının oluşması; çocukların ebeveynleri ile olan etkileşim düzeyine, çocukların etkileşim ve katılım becerilerine, katılım ve etkileşimde algılanan fırsatlar ile katılımının pekişmesi koşullarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Suçluluk açısından ebeveysel bağlılığın bu denli yüceltilmesi, çocukların hem okul deneyimlerini hem de kişisel inanç/değerlerini belirleyecek şekilde onların yaşam tarzları üzerinde etkili olması ile ilintili olarak görülmesi ile alakalıdır. Diğer bir ifade ile güçlü aile bağlılıklarının varlığı, çocuğun okulda başarılı olmasına ve bu başarının da çocuğun geleneksel değer ve normlara olan bağlılığının devam etmesine yol açacaktır. Çocukların ebeveynlerine olan bağlılıklarının zayıf olması da, onların suçlu gruplarla güçlü ilişkileri inşa etmelerine yol açarak sapkın birey haline gelmelerinde etkili olabilmektedir (Siegel, 2001: 306-307). Genel olarak bu modele bakıldığında suçun kaynakları arasında; olumsuz akran etkisi ve aile yapısına ilişkin unsurların yanı sıra okul ve din gibi bazı temel kurum ve değerlere olan bağlılığın zayıflığı gibi unsurlar da görülmektedir. Bu yaklaşım, çocukların yetersiz, olumsuz veya sorunlu sosyalleşme biçimi ile onların suçluluk yapıları arasında güçlü bir ilişkiyi öngörmektedir. Dolayısıyla bu kuram açısından suçluluğun önlenmesi, bireylerin sosyalleşme tarzının toplum yanlısı bir nitelikte gerçekleştirilmesi ile ilintili olarak görülmektedir. Kurama göre bireylerin toplumsal bağlılıklarının güçlendirilmesi ve toplum yanlısı tutumlarının geliştirilmesinde aşağıda belirtilen üç temel koşulun sağlanması gereklidir. 1. Çocukların ve ebeveynlerinin, sosyal aktivitelere katılmalarının sağlanabilmesi için çok sayıda fırsatın yaratılması, 2. Çocukların gerek ebeveynleri ile gerekse diğer bireylerle veya topluluklar ile anlamlı ilişkileri sürdürürebilmeleri için gerekli zihinsel ve fiziksel becerileri kazanmaları, 3. Çocukların bu ilişkileri muhafaza edebilmeleri için ebeveynlerinden ve toplumun genelinden sıklıkla olumlu pekiştirenler almaları. Çocuklara bu tür olanakların yeterli düzeyde sağlanamaması, onların yalnızlaşmalarına veya diğer sorunlu ve başarısız olan çocuklarla birlikte olmalarına yol açacağı düşünülmektedir. Toplumsal bağlarının zayıflaması veya yalnızlaşma ile diğer problemlilerle çocuklarla temas içinde olma, kriminal ve sapkın eğilimlik açısından riskli olarak görülmektedir (Ellis ve Walsh, 2000: 471).

Üçüncü yaklaşım ise Sampson ve Laub (1993) tarafından geliştirilen Yaşam Seyri Teorisi (Life - Course Theory)'dir. Yaşam seyri teorisi, gerek çocukların gerekse yetişkinlerin suçlu

yörüngelere nasıl dâhil olduklarını ve bu yörüngede ne kadar zaman kaldıklarını açıklamaya çalışan bir teoridir. Aynı şekilde söz konusu kuram, bireylerin suç yörüngesindeki suç işleme hızındaki artma, azalma ve sonlandırma süreçlerini ve bunda etkili olan etkenleri açıklamaya çalışmaktadır. Sampson ve Laub bireylerin aile yapıları, sosyalleşme biçimleri, evlilik ve iş olanaklarına sahip olma gibi insanların yaşam süreçlerinde son derece önemli olan bazı dönüm noktalarından söz etmektedirler. Onlara göre bu dönüm noktaları, bireylerin suça başlama ve suçtan ayrılma süreçlerinde etkili olan önemli olaylardır.

Sampson ve Laub "yaşam seyri" yaklaşımını, "yörüngeler" ve "geçişler" şeklinde iki farklı kavram üzerinden açıklamaya çalışmaktadırlar. "Yörüngeler" kavramı, bireylerin yaşam süreçlerini ve tarzlarını tanımlamaktadır. "Geçişler" kavramı ise, evlenme, yeni bir işe başlama ve suç işleme gibi yörüngelerde meydana gelen değişimleri açıklamaktadır. Yörüngeler ve geçişler birbirleriyle yakından ilişkilidir. Bu sebeple, bazen geçişsel olaylardaki değişimler, bireyin yörüngesinde veya yaşam yöneliminde de dönüm noktaları olarak kabul edilebilecek değişimlere yol açabilmektedir. Örneğin evlenmek, bireyi suç işlemekten alıkoymakta veya bir bireyin arkadaş çevresi ile olan ilişkisinin değişmesine yol açabilmektedir (bkz. Sampson ve Laub, 1990, 1992 ; Laub, 2004; Laub, Sampson ve Allen, 2001). Sampson ve Laub (1993), bir insanın yaşam sürecinde/yörüngesinde bir dönüm noktası düzeyinde etkili olan üç temel geçiş unsurunun olduğunu ileri sürmektedirler: Bu unsurlar evlenmek, iş sahibi olmak ve askerlik görevinde bulunmak şeklinde belirtilmektedir. Onlara göre özellikle evlilik ve iş olanaklarına sahip olma, bireyleri yeniden toplumsal düzene uyumlarını sağlayarak onları suç işlemekten alıkoymaktadır. Örneğin onlara göre evlilik ile birlikte eş ve/veya çocuklar arasında oluşacak duygusal bir bağlılık, daha önceden ilişki içinde bulunulan suçlu akran grubu ile olan ilişkinin bitmesine neden olabilecektir. Suçlu akran gruplarıyla olan ilişkinin azalması veya sonlanması da, suç işleme olasılığının önemli ölçüde azalmasına yol açacaktır.

Görüldüğü gibi Sampson ve Laub (1993) da, önceki diğer gelişimsel suç kuramcıları gibi kriminal davranışın kaynaklarını, bireylerin çocukluk dönemlerinde veya sosyalleşme biçimlerinde aramaktadırlar. Onların kuramsal yaklaşımlarında, bireylerin suçlu olma süreçlerinde etkili olan faktörlerin başında özellikle yetersiz sosyalleşme veya enformel desteğin yetersizliği teması öne çıkmaktadır. Bu çerçevede Sampson ve Laub, ilk çocukluk döneminde ortaya çıkan antisosyal davranış ile gelecekteki suçluluk veya yetişkin suçluluğu arasında çok güçlü bir ilişkinin var olduğunu ileri sürmektedirler. Ayrıca onlara göre evlenme, iş sahibi olma gibi yaşam tarzını dönüştürebilecek dönüm niteliğindeki olaylar da suçun terk edilmesinde önem arz eden unsurlar olmaktadır. Sonuç olarak kriminal kariyer yaklaşımları veya gelişimsel suç kuramları; suç davranışının başlangıcını/ortaya çıkışını, devam etmesini ve terk edilmesini, yaşam seyrindeki süreçlerle/etkenlerle açıklamaya çalıştığı için söz konusu kuramların, birden çok kez suç işleyen ve dolayısıyla cezaevine giren suçluları açıklamada elverişli kuramlar olduğunu söylemek mümkündür.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE BU BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ (THE FINDINGS OF THE RESEARCH AND ITS EVALUATION)

4.1. Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İki Suçlu Grubunun Karşılaştırılması (Comparision of Two Offenders Group on base of socio-Demographic Variables)

4.1.1. Cinsiyet Durumları (Gender Status)

Genelde, suçların önemli bir oranın erkekler tarafından işlendiği ve erkeklerin kadınlardan daha çok tutuklandıkları bilgisi, kriminolojik literatürde kabul gören önemli bir saptamadır. Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda da, mükerrer suçluluk içerisinde erkek suçluluk oranının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çok sayıda araştırmacı, erkek olmanın mükerrer veya yeniden suçluluğun değişmeyen bir habercisi olduğunu ileri sürmüştür (bkz. Dembo ve Schmeidler, 2003: 204; Cottle v.d., 2001:369).

Tablo 1. Suçluların cinsiyet dağılımları
(Table 1. Distribution of gender)

Cinsiyet Durumu	İlk kez Cezaevine Giren	Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Erkek	35	40	75
	46,7 %	53,3 %	100,0 %
	87,5 %	100,0 %	93,8 %
	43,8 %	50,0 %	93,8 %
Kadın	5		5
	100,0 %		100,0 %
	12,5 %		6,3 %
	6,3 %		6,3 %
Toplam	40	40	80
	50,0 %	50,0 %	100,0 %
	100,0 %	100,0 %	100,0 %
	50,0 %	50,0 %	100,0 %

Bu tabloda, cezaevine birden çok kez giren suçluların tümünün erkek suçlular olduğu görülmektedir. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde de erkek suçluluk oranı (%87.5) yüksek olmasına rağmen, küçük oranda da olsa bazı kadın suçluya rastlanmıştır (%12.5). Tabloda görülen 5 kadının 3'ü cinayet, 2 kadın da hırsızlık suçundan tutuklanmıştır.

4.1.2. Medeni Durumları (Marital Status)

Kriminolojideki yaygın kanaatlerden biri de, evli olanların bekârlara kıyasla daha az suç işleyecekleri gerçeği oluşturmaktadır. Suçluların medeni durumları, suç olgusunun çözümlenmesinde bakılması gereken önemli değişkenlerden biri olmasının yanı sıra aynı şekilde farklı suçlu kategorilerinin anlaşılmasında da önem arz eden bir faktördür.

Tablo 2. Suçluların medeni durumları
(Table 2. Distribution of marital status)

Medeni Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Çok kez Cezaevine Giren	Toplam
Bekâr	28	31	59
	47,5%	52,5%	100,0%
	70,0%	77,5%	73,8%
	35,0%	38,8%	73,8%
Evli	11	7	18
	61,1%	38,9%	100,0%
	27,5%	17,5%	22,5%
	13,8%	8,8%	22,5%
Boşanmış		2	2
		100,0%	100,0%
		5,0%	2,5%
		2,5%	2,5%
Nişanlı	1		1
	100,0%		100,0%
	2,5%		1,3%
	1,3%		1,3%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloda, her iki suçlu kategorisi arasında medeni durum açısından çok ciddi bir farklılaşmanın olmadığı gözlemlenmektedir. Çünkü her iki grupta da bekâr olma oranı en yüksek oranda gerçekleşmiştir. Ancak yine de her iki suçlu grubu medeni durum açısından karşılaştırıldığında, ilk kez cezaevine girenlerin evlilik oranının diğer suçlu grubuna kıyasla biraz daha yüksek oranda gerçekleştiği görülmektedir. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde evli olanların çoğunu (7 kişi) cinayet suçundan tutuklanmış suçlular oluşturmaktadır. Her hangi bir ayrıma gidilmeden genel olarak suçluların medeni durumlarına bakıldığında ise bekârların oranı, %73.8 olarak saptanırken, evli olanlara ilişkin gerçekleşen oran, %22.5 düzeyinde kaldığı dikkat çekmektedir.

4.1.3. İkamet Yerleri (Places of Residence)

Genelde kırsal alanlar kentsel alanlara kıyasla daha az suçların işlendiği yerleşim yerleridir. Kent yaşamında bireyi daha çok suç işlemeye iten çok sayıda faktör vardır. İşsizlik, yoksulluk, suç alt-kültürünün varlığı, enformel denetleyici unsurların zayıflaması, parasal girdilerin fazlalığı, suç işlemek için cazip ve fırsat olanaklarının fazlalığı, aileye ilişkin sorunların yoğunluğu, uyuşturucu ve alkol kullanma sıklığına ilişkin kültürel bir zeminin varlığı, okul ve yaşanan çevrede sapkın akran gruplarının varlığı gibi bireylerin kriminal eğilimlerinde birer risk faktörü olarak öne çıkan etkenlerin varlığı, kent yerleşim yerlerinde suç oranlarının daha sıklıkta meydana gelmesinde açıklayıcı unsurlar olarak görülebilir.

Tablo 3. Suçluların cezaevine girmeden önce ikamet ettikleri yerleşim yerlerinin dağılımları
(Table 3. Distribution of settlements before entering prison)

İkamet Yerleri	İlk kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
İl	30	36	66
	45,5%	54,5%	100,0%
	75,0%	90,0%	82,5%
	37,5%	45,0%	82,5%
İlçe	6	4	10
	60,0%	40,0%	100,0%
	15,0%	10,0%	12,5%
	7,5%	5,0%	12,5%
Köy	4		4
	100,0%		100,0%
	10,0%		5,0%
	5,0%		5,0%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Tabloya bakıldığında, cezaevine birden çok kez girip çıkan suçluların ilk kez cezaevine giren suçlulara oranla daha çok ilde ikamet ettikleri görülmektedir. Sıklıkla cezaevine girmiş suçlular içerisinde köyde ikamet eden hiçbir suçlu yoktur. Bu durum, mükerrer suçluluğun tümüyle bir kent olgusu olduğunu göstermektedir. Sıklıkla suç işleme biçimini niteleyen mükerrerliğin, kırsal alana göre daha kriminojenik özellikler sergileyen kentlerde daha yoğun olarak gözlemlenmesi mümkündür. Ancak genel olarak bakıldığında da, suçluların ilde ikamet etme oranının, her iki suçlu grubunda da en yüksek olduğu görülmektedir.

Suçluların doğum yerlerine ilişkin olarak ise birbirine yakın oranlar bulunmuştur. Her iki suçlu grubu için de köyde doğduklarını söyleyenler (ilk kez cezaevine giren %51, birden çok kez giren %49) ile şehirde doğduklarını belirtenlerin (ilk kez cezaevine giren %42.9, birden çok kez giren %57.1) oranı arasında önemli bir fark gözükmemektedir.

4.1.4. Yaş Durumları (Distribution of Age)

İki suçlu grubu arasında arasındaki en belirgin farklardan biri, suça ilk başlama yaş durumunda ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tablodan da belirgin bir şekilde gözlemlenebileceği gibi cezaevine girme sıklığı fazla olan suçlular, daha erken yaşlarda suç işlemeye başlamışlardır.

Tablo 4. Suçluların suç işlemeye başladıkları yaş durumlarının dağılımları
(Table 4.The distribution of begining age to committing crime)

Yaş Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok kez Cezaevine Giren	Toplam
18 ve aşağı yaş	16	30	46
	34,8%	65,2%	100,0%
	40,0%	75,0%	57,5%
	20,0%	37,5%	57,5%
19-21 yaş arası	5	4	9
	55,6%	44,4%	100,0%
	12,5%	10,0%	11,3%
	6,3%	5,0%	11,3%
22-24 yaş arası	4	4	8
	50,0%	50,0%	100,0%
	10,0%	10,0%	10,0%
	5,0%	5,0%	10,0%
25-27 yaş arası	3	1	4
	75,0%	25,0%	100,0%
	7,5%	2,5%	5,0%
	3,8%	1,3%	5,0%
28 yaş ve üstü	12	1	13
	92,3%	7,7%	100,0%
	30,0%	2,5%	16,3%
	15,0%	1,3%	16,3%
	40	40	80
Toplam	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tablo, suçluların suça ilk başlama yaşının en çok "18 ve aşağı yaş grubu" kategorisinde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (%57.5). Suçlu kategorileri arasında karşılaştırma yapıldığında da; ilk kez cezaevine giren suçlular içerisinde suça ilk başlama yaşını en çok "18 ve aşağı yaş grubunda" gerçekleştiğini belirtenlerin oranı %34.8 olarak gerçekleşirken, birden çok kez cezaevine giren suçlularda bu oran %65.2 olarak saptanmıştır. Suçlu kategorileri kendi içerisinde değerlendirmeye alındığında ise birden çok kez cezaevine giren suçlular içerisinde bu oranın %75 (30 suçlu) olarak gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin çarpıcı diğer bir husus da, "18 ve aşağı yaş grubunda" suç işlediklerini belirtmiş olanlar içerisinde birden çok kez cezaevine giren suçluların yarısının (20 suçlu, %50'si) "15 ve daha aşağı yaşlarda" suç işlemeye başladıklarını belirtmiş olmalarıdır. Burada da, 13- 15 yaş arasında (15 suçlu, %37.5) bir yoğunlaşma dikkat çekmektedir. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde ise "15 ve daha küçük yaşlarda" suç işlemeye başladığını belirtenler sadece 8 suçlu (%20) ile sınırlı kalmıştır. Oysaki birden çok kez cezaevine giren suçlularda bu sayı, 20 kişi (%50) olarak tespit edilmiştir.

İlk kez cezaevine giren suçlulara ilişkin olarak "28 ve üstü yaş" kategorisinde ortaya çıkan suçluluk oranı (%30) dikkat çekicidir. Bu yaş kategorisinde gerçekleşen oran, "18 ve aşağı yaş" kategorisinden sonra ikinci sırada gelmektedir. Birden çok kez cezaevine giren suçlularda ise bu kategorideki suçluluk oranı en az düzeyde gerçekleşmiştir. Her iki suçlu grubunda da "18 ve aşağı yaşlarda" suç işleyenlerin sırasıyla en çok hırsızlık ve gasp suçunu işlemiş olan suçlular olduğu görülmektedir. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde "28 yaş ve üstü" olanların çoğunu da, cinayet suçunu işlemiş olanlar teşkil etmektedir.

Suçlu kategorileri ile yaş grupları arasındaki ilişki konusunda araştırmamızın saptadığı en önemli bulgu, ilk kez cezaevine giren suçluların daha çok yetişkin dönemlerde (18 yaşından sonra), birden çok kez cezaevine giren suçluların da erken çocukluk dönemlerinde daha çok suç işlemeye başlamış olmalarıdır. Bu oran ve rakamlar, birden çok

kez cezaevine giren suçluların suç işlemeye daha erken yaşlarda başladıklarını göstermektedir. Bu saptama, konuya ilişkin yapılmış diğer ülkelerdeki araştırma bulguları ile örtüşmektedir (bkz. Ganzer ve Sarason, 1973; Farrington, 1992; Patterson v.d., 1992). Söz konusu bu araştırmalar, sıklıkla suç işleyen veya mükerrir suçluların çok erken yaşlarda suç işlemeye başladıklarını ve bu erken başlamanın gelecekteki suçluluğun habercisi olduğunu ortaya koymuştur.

Birden çok kez cezaevine giren suçluların önemli bir özelliği, suçluluk kariyerlerinin uzun sürmesidir. Konuya ilişkin yapılmış bazı araştırmaların da, suça erken yaşlarda başlama ile suçluluk süresinin uzun sürmesi arasında bir ilişkinin varlığını saptadıkları görülmektedir. (bkz. Blumstein v.d., 1982; LeBlanc ve Frechette, 1989; Farrington, 1997, Piquore, v.d., 2004).

Erken yaşlarda suç işlemeye başlayan suçluların yeniden suç işleme sıklıklarının yoğun olmasının önde gelen bir nedeni, erken yaşlarda suça olan katılımın daha kalıcı bir nitelik arz etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu kalıcılık, sürekli tekrarlanan suç olaylarının yarattığı davranışsal pekişme ve küçük yaşlarda yargılanmanın veya tutukevine gönderilmenin bireyde suça karşı bir alışkanlık eğilimini yaratması ile açıklanabilir. Burada yargılanmanın, tutuklanmanın ve hüküm giymenin her zaman suçta caydırıcı olamadığı bir gerçektir. Küçük yaşlarda geleceği öngörememe, akranların etkisine daha fazla açık olma ve cezaevlerinde suçlu bireylerle ve suç kültürü ile temas etme olanağına sahip olma gibi nedenler, erken yaşlarda işlenen suç davranışının kalıcı bir niteliğe dönüşmesine yol açmaktadır. Bu durum da, suçluluğun gelecekte kendini yeniden tekrarlama olasılığını arttırmaktadır.

Özellikle suçu meslek edinmiş olanların geçmiş veya çocukluk dönemlerine bakıldığında, çok küçük yaşlarda çok yoğunluklu olarak suç işlemiş oldukları görülmüştür. Bu çocukların önemli bir oranının, 18 yaşına geldiklerinde suç eğilimliliklerinin arttığı ve suç işleme konusunda da profesyonelleştikleri bir gerçektir. Yoğun suçluluk eğilimliliklerinden dolayı yasal yollardan yüксеlebilmek ve gereksinimlerini karşılayabilmek olanaklarını kaybetmeleri ve suç etrafında şekillenen bir kişilik yapısının oluşmasına paralel olarak bu bireylerin suç davranışını terk edebilme olasılığı da güçleşmektedir.

Erken çocukluk veya yaşamın ilk dönemindeki olumsuz davranışlar ve suçluluk ile erişkinlik dönemindeki suçluluk arasındaki korelasyonu gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır (geniş bir literatür için bkz. Kyvsgaard, 2003). Bu, çocukluk döneminde problemlerle davranış sergileyenlerin muhtemelen gelecekte daha fazla suç işleme ihtimaline sahip oldukları şeklinde yorumlanmaktadır. Diğer bir ifade ile burada erken suça başlama ile sonraki suçluk arasında bir ilişki öngörülmektedir.

4.1.6. Öğrenim ve Okul Durumları (Educational Status and School Situations)

Gerek suç davranışının açıklanmasında gerekse de suçlu kategorileri arasındaki farklılığın anlaşılmasında bireylerin okul ve okullaşma durumuna ilişkin faktörlere bakmakta yarar vardır. Suçluların önemli bir kısmının suça başlamaları öğrenim sürecinin ilk dönemlerine rastlanmaktadır. Bireylerin okullarda kültürlenme düzeyleri ve okul ortamına ilişkin yaşadıkları bazı olumsuzluklar onların şiddet ve suça yönelmelerinde etkili olabilmektedir. Aynı şekilde ailede başlayan bazı olumsuzlukların (aile içi şiddete maruz kalma, ekonomik dezavantajlık, boşanmış ailelerden gelme, yetersiz veya yanlış sosyalleşme gibi) yarattığı sorunların, okul ortamından kaynaklanan sorunlarla (dışlanma, okul başarısızlığı, okul ortamında

şiddet unsurlarının varlığı, okul yönetiminin olumsuz tutumları, sapkın akranların varlığı, uyuşturucu kullanma ve şiddet tutumu sergileme yönünde bir alt-kültürün varlığı gibi) birleşmesi, bireyin kriminalleşme olasılığını daha da arttırabilmektedir.

Yapılan araştırmalar suçluların genelde düşük bir öğrenim düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Aşağıdaki tabloda da, suçluların öğrenim ve okul düzeylerine ilişkin bulgular görülmektedir.

Tablo 5. Suçluların cezaevine girmeden önceki öğrenim durumlarının dağılımları
(Table 5.The Distribution of offenders educational positions before pre-entering prison)

Öğrenim Durumu	İlk kez Cezaevine Giren Suçlular	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Okur yazar değil	2	2	4
	50,0%	50,0%	100,0%
	5,0%	5,0%	5,0%
	2,5%	2,5%	5,0%
Oku yazar ama ilkokul mezunun değil	1	2	3
	33,3%	66,7%	100,0%
	2,5%	5,0%	3,8%
	1,3%	2,5%	3,8%
İlkokul mezunu	11	9	20
	55,0%	45,0%	100,0%
	27,5%	22,5%	25,0%
	13,8%	11,3%	25,0%
Ortaokul mezunu	2	1	3
	66,7%	33,3%	100,0%
	5,0%	2,5%	3,8%
	2,5%	1,3%	3,8%
Lise mezunu	4	3	7
	57,1%	42,9%	100,0%
	10,0%	7,5%	8,8%
	5,0%	3,8%	8,8%
İlkokul terk	7	5	12
	58,3%	41,7%	100,0%
	17,5%	12,5%	15,0%
	8,8%	6,3%	15,0%
Ortaokul terk	8	14	22
	36,4%	63,6%	100,0%
	20,0%	35,0%	27,5%
	10,0%	17,5%	27,5%
Lise terk	4	4	7
	57,1%	57,1%	100,0%
	10,0%	10,0%	8,8%
	5,0%	5,0%	8,8%
Üniversite mezunu	1		1
	100,0%		100,0%
	2,5%		1,3%
	1,3%		1,3%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Tablonun en dikkat çekici bulgusu, suçluların okulu terk ettiklerine ilişkin gerçekleşen orandır. Suçluların yarısından fazlasının (%51.3) okulun her hangi bir kademesinden mezun olmadan

okulu terk ettikleri veya okul ile ilişkileri kesildikleri görülmektedir. Ancak her iki suçlu kategorisi arasında bu konuda ciddi bir farklılığın olmadığı gözlenmektedir. Bir anlamda, okulu terk edenlere ilişkin gerçekleşen oran yaklaşık olarak her iki grupta da birbirine yakın oranda gerçekleşmiştir (birden çok kez cezaevine girenlerde bu oran %55, ilk kez cezaevine girenlerde de %47.5). İki suçlu grubunda da okulu terk etmeye ilişkin en yüksek oran ilköğretimin ikinci kademesi olan ortaokul kademesinde gerçekleşmiştir.

Araştırmanın diğer bir bulgusu da, suçluların öğrenim düzeylerinin düşük olmasına ilişkindir. Genel olarak suçluların % 25'inin ilkokul mezunu, %3.8'inin ortaokul mezunu, %8.8'inin de lise mezunu ve %1.3'ünün de üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Geriye kalanlar da ya okulu terk edenler ya da her hangi bir okul mezunu olmayanlardır.

İki suçlu kategorisi arasında farklılaşma sadece okul ile ilintili olarak sorun yaşama nedenlerinde ortaya çıkmıştır. Burada dikkat çekici olan husus, birden çok kez cezaevine girmiş bazı suçluların (10 öğrenci) okul ortamında öğretmen ve öğrencilerle sorun yaşadıkları için disiplin cezası aldıkları veya okulla ilişkilerinin kesildiğidir. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde bu gerekçelerle okulla ilişkisi kesilen her hangi bir suçlu söz konusu değildir. İlk kez cezaevine giren suçluların okulu terk etme veya bırakmalarının nedenleri arasında en çok genelde ekonomik zorluklar ve devamsızlık gibi faktörler rol oynarken, birden çok kez cezaevine giren suçlular da ise okulda suç işleme, başarısızlık ve okulu sevmeme gibi nedenler etkili olmuştur. Okul dönemindeki başarı durumlarına ilişkin olarak da, birden çok kez cezaevine giren suçlular, ilk kez cezaevine giren suçlulara nispeten başarı durumlarının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Okul başarı durumlarının iyi olduğunu belirtenlerin % 75'ini ilk kez cezaevine giren ve %25'ini de birden çok kez cezaevine giren suçlular oluşturmaktadır.

4.1.6. Meslek Durumları (Status Of Occupation)

Meslek olgusu, bireylerin sosyo-ekonomik düzeyi konusunda fikir yürütmemize olanak veren önemli bir göstergedir. Suçluların genelde, düşük sosyo-ekonomik bir profil sergiledikleri düşünülmektedir. Bu da suç araştırmacılarının, suçluların ekonomik yapıları üzerine dikkat kesilmelerine yol açmaktadır. Meslek olgusu da, ekonomik düzey veya yapı ile ilintili bir unsur olarak ele alınmaktadır. Meslek ve ekonomik düzey, gerek suç davranışının başlamasında gerekse de suç davranışının süreklilik arz etmesinde etkili olabilmektedir.

Tablo 6. Suçluların mesleklerinin dağılımları
(Table 6. Distribution of offenders occupation)

Meslek Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Özel sektör işçisi	8	5	13
	61,5%	38,5%	100,0%
	20,0%	12,5%	16,3%
	10,0%	6,3%	16,3%
Esnaf	8	6	14
	57,1%	42,9%	100,0%
	20,0%	15,0%	17,5%
	10,0%	7,5%	17,5%
Memur	1		1
	100,0%		100,0%
	2,5%		1,3%
	1,3%		1,3%
Çiftçi	2		2
	100,0%		100,0%
	5,0%		2,5%
	2,5%		2,5%
Günelik/Yevmiyeci	11	20	31
	35,5%	64,5%	100,0%
	27,5%	50,0%	38,8%
	13,8%	25,0%	38,8%
Emekli	1		1
	100,0%		100,0%
	2,5%		1,3%
	1,3%		1,3%
İşsiz	5	8	13
	38,5%	61,5%	100,0%
	12,5%	20,0%	16,3%
	6,3%	10,0%	16,3%
Emekli	1		1
	100,0%		100,0%
	2,5%		1,3%
	1,3%		1,3%
İşsiz	5	8	13
	38,5%	61,5%	100,0%
	12,5%	20,0%	16,3%
	6,3%	10,0%	16,3%
Öğrenci	4	1	5
	80,0%	20,0%	100,0%
	10,0%	2,5%	6,3%
	5,0%	1,3%	6,3%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloda gözlemlenen en önemli bulgu, cezaevine girmeden önce "günelik yevmiyeci" olarak belirtilen iş kollarında çalıştıklarını belirtenler içerisinde ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla birden çok kez cezaevine giren suçluların daha fazla olmasıdır (%64.5'e kıyasla %35.5). Genel olarak bakıldığında ise, her iki suçlu grubunun da meslek olarak en çok "günelik yevmiyeci" iş biçimini belirttikleri görülmektedir (%38.8). Bunu sırasıyla "esnaf" (%17.5) "işsiz" (%16.3) ve "özel sektör" (%16.3) kategorisi izlemektedir. Birden çok kez sayıda cezaevine giren suçluların yarısı

(%50) suç işlemeye başlamadan önce meslek olarak "gündelik yevmiyeci", %20'si de işsiz, %15'i de "esnaf", %12.5'i de "özel sektör işçiliğini" belirtmişlerdir. Bu oranlar genel olarak değerlendirildiğinde suçluların meslek ve işe ilişkin statülerinin son derece düşük bir düzey seyrettiği görülmektedir. İki suçlu grubu açısından da bu konuda bir karşılaştırma yapıldığında, cezaevine girme sıklığı daha yoğun olan suçluların diğer suçlu grubuna kıyasla daha olumsuz bir tablo ortaya koyduğu söylenebilir.

Her iki suçlu grubu arasında babalarının meslekleri konusunda ise çok büyük bir oransal farklılık ortaya çıkmamıştır. Her iki suçlu grubu da, babalarının mesleklerine ilişkin olarak en çok "esnaf" kategorisini belirtmişlerdir. Ancak, "esnaf" kategorisinde mükerrir olanlara ilişkin gerçekleşen oran diğer suçlu grubuna kıyasla biraz daha yüksektir.

Suçluların ve ebeveynlerinin sosyo-ekonomik pozisyonlarının göstergesi olabilecek diğer önemli bir değişken de suçluların kendilerini hangi sınıfa yerleştirdikleridir.

Tablo 7. Suçluların kendilerini hangi sınıfa yerleştirdiklerinin dağılımı

(Table 7. Distribution of offenders belonging about to class)

Sınıf Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Üst	1	2	3
	33,3%	66,7%	100,0%
	2,5%	5,0%	3,8%
Orta	1,3%	2,5%	3,8%
	22	14	36
	61,1%	38,9%	100,0%
Alt	55,0%	35,0%	45,0%
	27,5%	17,5%	45,0%
	17	24	41
Toplam	41,5%	58,5%	100,0%
	42,5%	60,0%	51,3%
	21,3%	30,0%	51,3%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Araştırma grubuna yönelik olarak kendilerini en çok hangi sınıfa yerleştirdiklerine ilişkin soruların bir soruya, ilk kez cezaevine giren suçlular en çok "orta sınıf", birden çok kez cezaevine giren suçlular ise "alt sınıf" seçeneğini belirtmişlerdir. İlk kez cezaevine giren suçluların %55'i "orta sınıf"a, %42.5'i de "alt sınıf"a kendilerini yerleştirirken, diğer kategoride yer alan suçluların da %35'i "orta sınıf", %60'i de "alt sınıf" a yerleştirdikleri görülmektedir. Bulgulara genel olarak bakıldığında ise, suçluların en çok kendilerini "alt sınıf"a mensup bireyler olarak gördükleri ve bunu ikinci sırada da "orta sınıf"ın izlediği gözlenmektedir. İlk kez cezaevine giren suçlulardan sadece 1 suçlu, cezaevine girme sıklığı yoğun olan suçlular içerisinde de sadece 2 suçlu kendilerini "üst sınıf"a mensup olarak görmüşlerdir. Tüm bu bulgular, suç işleyenlerin genelde alt sınıfa mensup bireyler olduğu yönündeki yaklaşımları görece doğrulamaktadır. Ancak bu yöndeki yaklaşımın özellikle suç işleme ve cezaevine girme sıklığı daha fazla olan suçlular için daha geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Cezaevine sıklıkla girip çıkan suçluların çok küçük yaşlarda suç işlemeye başladıkları düşünüldüğünde, ekonomik açıdan kalıcı bir maddi varlık ve meslek edinmelerinin diğer suçlu kategorilerine göre daha güç olduğunu tahmin etmek mümkündür.

Ekonomik dezavantaj veya olumsuzluklar sadece suça ilk başlamada değil aynı zamanda suçun tekerrür edilmesinde de etkili olmaktadır. Burada, Rutter ve Giller'in sosyo-ekonomik statünün suç davranışının tekrarlanmasının bir göstergesi olduğu yönündeki tespitini (bkz. Myner v.d., 1998:66) anımsatmakta fayda vardır.

4.1.7. Göç Etme Durumları (Positions Related to Migration)

Suç araştırmalarında, bireylerin sosyal hareketlilik açısından nasıl bir konum sergilediklerinin araştırılması da önem arz eden konular içerisinde yer almaktadır.

Tablo 8. Suçluların suçluluk öncesi ikamet etme durumlarına ilişkin dağılımları

(Table 8. Distribution of the settlement of offenders before committing crime)

Göç Etme Durumları	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Uzun süredir aynı yerde ikamet ediyorduk	32	25	57
	56,1%	43,9%	100,0%
	80,0%	62,5%	71,3%
Başka yerden buraya göç ettik	40,0%	31,3%	71,3%
	8	15	23
	34,8%	65,2%	100,0%
Toplam	20,0%	37,5%	28,8%
	10,0%	18,8%	28,8%
	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Tablodaki bulgular, suçluların önemli bir oranının daha önceden ikamet ettikleri aynı bölgelerde oturduklarını dolayısıyla her hangi bir yerden göç etmediklerini belirtmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin gerçekleşen oran en yüksek değeri oluşturmaktadır (%71.3). Başka yerden göç ettiklerini belirtenlerin oranı ise %28.8 olarak saptanmıştır. Göç ettiklerin belirtenler içerisinde iki suçlu kategorisi karşılaştırıldığında ise, birden çok kez cezaevine giren suçluların ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha çok göç ettikleri bulgusu elde edilmiştir (%34'e karşılık %65.2). Aynı şekilde ilk kez cezaevine giren suçluların %80'i başka yerden göç etmediklerini yani aynı yerleşim yerinde ikamet ettiklerini belirtirken, sadece %20'si göç ettiklerini belirtmişlerdir. Birden çok kez cezaevine giren suçlulardan ise %62.5'i göç etmediklerini, %37.5'i başka yerden göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Göç edenler, her iki kategoride de en çok köyden göç ettiklerini belirtmişlerdir. Her iki suçlu grubunda da göç etme nedenine ilişkin en çok ekonomik sorunlar belirtilmiş olmasına rağmen, birden çok kez cezaevine giren suçlularda bu kategoride gerçekleşen oran daha yüksek gerçekleşmiştir.

4.1.8. Aile Durumlarına İlişkin Bulgular (Results Related to Family Positions)

Suçlular üzerine araştırma yapan kriminologların neredeyse tümünün dikkatlerini en çok yönelttikleri faktörlerin başında aile kurumu gelmektedir. Araştırmalarda gerek ilk kez suç işlemeye başlayan veya ilk kez cezaevine giren gerekse de çok sayıda suç işleyen ve dolayısıyla çok kez cezaevine giren kronik suçluların aile yapılarında önemli ölçüde kriminojenik unsurların veya kriminal eğilimliliklerin olduğu tespit edilmiştir.

Suç ve aile ilişkisi çerçevesinde en çok irdelenen etkenlerin başında; aile bireylerinin suçluluk veya uyuşturucu ve alkol kullanma

durumu, aile parçalanması, ailenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik koşullar, aile içi şiddet ve aile içi geçimsizlik, ebeveynlerin çocuklarına yönelik yanlış tutumları (ilgisizlikleri, aşırı otoriter tutumları gibi) ve çocukların ebeveynlerine karşı ilgisizlikleri gibi faktörler gelmektedir.

Bireyin kriminal yapısının anlaşılmasında aile değişkenleri içerisinde son derece önem arz eden unsurların başında, aile içerisinde başka suçlu bireyin olup olmadığı hususu gelmektedir. Çünkü aile içerisinde ebeveynlerden veya ailenin diğer bireylerinden birinin bile suç ve sapkın tutumlara sahip olması diğer bireyler için ciddi bir risk oluşturmaktadır.

Tablo 9. Suçluların ailelerinde başka suçlunun olup olmadığına ilişkin görüşlerinin dağılımı

(Table 9. The distribution of perception of offenders on whether other offender in their family)

Ailede Başka Suçlunun Olup Olmadığı	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Ailede başka suçlu yok diyenler	31	15	46
	67,4%	32,6%	100,0%
	77,5%	37,5%	57,5%
	38,8%	18,8%	57,5%
Ailede başka suçlu var diyenler	9	25	34
	26,5%	73,5%	100,0%
	22,5%	62,5%	42,5%
	11,3%	31,3%	42,5%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tablo çok belirgin olarak birden çok kez cezaevine giren suçluların ailelerinde suçlu birey sayısının daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Oransal dağılımlara bakıldığında, ailede başka suçlu bireylerin var olduğunu belirtenler içerisinde ilk kez cezaevine giren suçluların oranı %26.5 olarak gerçekleşirken, birden çok kez cezaevine girenlerde bu oran %73.5 olarak elde edilmiştir. Suçlu kategoriler kendi içerisinde ele alındığında ise, cezaevine girme sıklığı daha fazla olan suçluların %37.5'inin aile içerisinde kendilerinden ayrı olarak başka suçluların olmadığını, %62.5'inin de başka suçluların olduğunu belirttikleri görülmektedir. Oysaki ilk kez cezaevine giren suçlular için, evde başka suçlunun olmadığını belirtenlere ilişkin gerçekleşen oran en yüksektir (%77.5). Bu oranlar genel olarak değerlendirildiğinde, ailede başka suçlu bireyin varlığının mükerrer suçluluk için ciddi bir gösterge olduğu sonucunu elde etmek mümkündür. Burada ayrıca ilk kez cezaevine giren suçlular içerisinde ailede başka suçlunun olup olmadığı konusunda suçlular bazında oransal olarak her hangi bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı dönemde birden çok kez cezaevine girmiş suçlulardan bazılarının kardeşlerinin de kendileri gibi cezaevinde olduğu görülmüştür. Bazılarının da babası veya kardeşinin daha önceden cezaevine girip çıktıkları tespit edilmiştir. Yapılmış çok sayıda araştırma (bkz. Robins, 1979; McCord, 1977; Farrington, 1996; 1997) ebeveynlerin mahkûm edilmelerinin veya tutuklanmalarının çocuklarının da tutuklanma veya mahkûm edilme olasılığını arttırdığını ortaya koymuştur.

Suçlular ile görüşmemizde suçluların, kendi suçluluk yapıları üzerinde olumsuz aile ortamını ve yapısını öne çıkarmaktan çok kendi

ve arkadaş grubunun sorumluluğunu belirten yönde görüşler dile getirdikleri gözlenmiştir. Dolayısıyla aşağıdaki tablodan da görülebileceği gibi, suçluların büyük bir oranı yetiştikleri aile ortamı için daha çok olumlu düşünceler dile getirmişlerdir.

Tablo 10. Suçluların cezaevine girmeden önce kendi ailelerine ilişkin görüşlerinin dağılımı
(Table 10. The distribution of perception of offenders on about their family pre-entering prison)

Aile Ortamını Nasıl Değerlendirdikleri	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Aile çevrem iyiydi	36	33	69
	52,2%	47,8%	100,0%
	90,0%	82,5%	86,3%
	45,0%	41,3%	86,3%
Aile çevrem kötüydü	4	7	11
	36,4%	63,6%	100,0%
	10,0%	17,5%	13,8%
	5,0%	8,8%	13,8%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Her iki suçlu grubunun aile ortamlarına ilişkin belirttikleri görüşler suçlular arasında ciddi bir farklılaşmanın olmadığını göstermektedir. Genel olarak suçluların %86.3'ü "aile ortamını iyi" olarak tanımlamışlardır. Sadece %13.8'i "aile çevrem kötüydü" şeklinde görüş belirtmişlerdir. İki suçlu grubu arasında sadece küçük oranda bir farklılık ortaya çıkmıştır. İlk kez cezaevine girenler içerisinde "aile çevresinin kötü olduğunu" belirtenlerin sayısı 4 iken, mükerrer suçlular içerisinde ise bu rakam 7 kişi olarak gerçekleşmiştir. Her iki suçlu grubunda da, yetiştikleri aile çevrelerini kötü olarak tanımlayanların neredeyse tümünü hırsızlık suçunu işlemiş olanlar oluşturmaktadır.

Suçluların önemli bir oranı her ne kadar da yetiştikleri "aile ortamlarını iyi" olarak nitelmiş olsalar bile, çocukluk ve gençlik dönemlerinde ailelerinin kendilerine kötü davranış kazandırma konusunda biraz daha olumsuz bir kanata sahip oldukları gözlenmiştir.

Tablo 11. Suçluların çocukluk ve gençlik dönemlerinde ailelerinin kendilerine kötü davranış kazandırıp kazandırmadıkları konusundaki görüşlerine ilişkin dağılımlar

(Table 11. The perceptions of offenders related to gaining bad behaviour under the impact of family during childhood and youth periods)

Ailelerine İlişkin Değerlendirmeleri	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Hayır	35	7	42
	83,3%	16,7%	100,0%
	87,5%	17,5%	52,5%
	43,8%	8,8%	52,5%
Evet	5	33	38
	13,2%	86,8%	100,0%
	12,5%	82,5%	47,5%
	6,3%	41,3%	47,5%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Bu tabloda her iki suçlu kategorisi arasında ciddi bir farklılığın olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle ilk kez cezaevine giren suçluların büyük bir oranı (%87.5'i), ailelerinin kendilerine olumsuz bir davranış kazandırmadığı yönünde görüş ifade etmişlerdir. Birden çok kez cezaevine giren suçlularda ise diğer suçlu grubunun aksine önemli bir oranı (%82.5'i, 33 kişi), ailelerinin kendi suçluluk yapıları üzerinde etkili olduklarını belirtmişlerdir. Suçlularla görüşme esnasında, birden çok kez cezaevine giren suçlular diğer suçlu grubuna kıyasla kendi aile yapılarına ilişkin son derece olumsuz bilgiler aktarmışlardır.

Ailenin öz ve üvey evlat olma değişkeni açısından her iki suçlu kategorisi arasında ciddi bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Her hangi bir kategoriksel ayrıma gidilmeksizin oranlara bakıldığında, suç işleyen çocukların büyük bir oranının (%94'ü) ailenin öz çocuğu olduğu görülmüştür. Suçluların sadece %6'sı üvey çocuk olduklarını belirtmişlerdir (4 suçlu ilk kez cezaevine giren, 1 suçlu da çok kez cezaevine giren)

4.1.9. Arkadaş Grubuna İlişkin Elde Edilen Bulgular (Findings Related to Friendship Groups)

Çok sayıda suç kuramı, suç davranışının ortaya çıkmasında veya bireylerin suça eğilimli olmalarında akran veya arkadaş grubunun etkisine odaklanmaktadır. Bu kuramlar içerisinde özellikle sosyal öğrenme kuramı, suç davranışı ile akran etkisi arasındaki ilişkiyi en belirgin bir şekilde vurgulayan kuram özelliğini taşımaktadır. Söz konusu kuram, suçun sosyal bir etkileşim süreci içerisinde öğrenilen bir davranış biçimi olduğunu varsaymaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, suçlu bireyler veya tanımlarla olan temasın ve bu temas yoğunluğunun, niteliğinin ve önceliğinin suçun oluşumunda son derece önem arz ettiğini varsaymaktadır (Sutherland, 1947). Burada akran veya arkadaş etkisinin suçlu kategorileri üzerindeki etki düzeyine bakılacaktır.

Tablo 12. Suçluların cezaevine girmeden önce birlikte oldukları arkadaşlarının suçlu olup olmadıkları yönündeki görüşlerinin dağılımı
(Table 12. The perceptions of offender impact of their friendships groups in pre-prison attempting them to committing crime)

Arkadaş Grubunun Suçluluk Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Evet diyenler	17	34	51
	33,3%	66,7%	100,0%
	42,5%	85,0%	63,8%
Hayır diyenler	23	6	29
	79,3%	20,7%	100,0%
	57,5%	15,0%	36,3%
Toplam	28,8%	7,5%	36,3%
	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, her iki suçlu grubu arasında gerçekleşen oranlar konusunda çok büyük bir farkın ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. İlk kez cezaevine giren suçluların sadece %33.3'ü, cezaevine girmeden önceki arkadaş grubunun suçlu bireylerden oluştuğunu belirtmiştir. Aynı şekilde cezaevine girme sıklığı fazla olan suçlularda bu oran %65 olarak gerçekleşmiştir. Suçlu grupların kendi içerisindeki dağılımı esas alındığında da aynı şekilde, iki suçlu grubu arasında konuya ilişkin ciddi bir farklılık gözlemlenmektedir. Birden çok kez cezaevine giren suçluların %85'i'

arkadaş grubunun suçlu bireylerden oluştuğunu belirtirken, ilk kez cezaevine giren suçluların ise sadece %42.5'i arkadaşının suçlu insanlardan teşkil etmiş olduğunu belirtmişlerdir. Konuya ilişkin gerçekleşen oransal farklılık da, aslında iki suçlu grubunun kriminallik düzeyinin anlaşılmasında önemli bir göstere olarak ele alınabilir. Çünkü suçlu arkadaşla temas etme veya birlikte bulunma, suç davranışının başlamasında etkili olduğu gibi suç davranışının tekrarlanmasında da belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Ayrıca suçlulara arkadaş gruplarının kendilerine kötü davranış kazandırıp kazandırmadıkları yönünde sorulan bir soruya ise, iki suçlu grubu tarafından verilen yanıtlara ilişkin gerçekleşen oranlar farklılık arz etmektedir. Arkadaşlarının da kendileri gibi suçlu bireyler olduklarını belirtenlerin genelde hırsızlık suçunu işlemiş olanlar olduğu tespit edilmiştir. Bunu ikinci sırada gasp suçunu işlemiş olanların oranı izlemektedir.

Tablo 13. Suçluların çocukluk dönemlerinde birlikte oldukları arkadaşlarından suç ve sapkın davranışlar edinip edinmedikleri yönündeki görüşlerinin dağılımı

(Table 13.The Perceptions related to attempting criminality and deviant behaviour under the impact of friends of childhood period)

Arkadaşlarından Suç/sapkın Davranışlar Edinip Edinmedikleri	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Hayır diyenler	25	7	32
	78,1%	21,9%	100,0%
	62,5%	17,5%	40,0%
	31,3%	8,8%	40,0%
Evet diyenler	15	33	48
	31,3%	68,8%	100,0%
	37,5%	82,5%	60,0%
	18,8%	41,3%	60,0%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Birden çok kez cezaevine giren suçluların %82.5'i, çocukluk dönemlerinde akranlarından suç veya sapkın bazı davranışlar edindiklerini belirtmişlerdir. Böyle bir etkilenmenin olmadığını belirtenlere ilişkin gerçekleşen oran da %17.5'tir. İlk kez cezaevine giren suçluların- diğer suçlu grubunun aksine- büyük bir çoğunluğu (%62.5) geçmiş dönemlerde sapkın arkadaş grubunun etkisine maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Konuya ilişkin gerçekleşen bu oranlar, iki suçlu grubu arasında önemli bir farkı ortaya koymaktadır. Bu oranlar, cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların ilk kez cezaevine giren suçlu grubuna kıyasla daha çok kriminal bir grup etkisine maruz kalmış oldukları ve bu etkinin de onların suçluluk durumlarında etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Her hangi bir bireyin sapkın arkadaş grubunun etkisine açık olması bir yönüyle de söz konusu bireyin aile ve geçmiş deneyimlerine ilişkin bazı sorunların varlığına da işaret etmektedir. Örneğin, aile içi şiddete veya ebeveynlerin ilgisiz tutumlarına maruz kalan bireylerin ailede engellenen ve reddedilen statülerini arkadaş grubunda aramaları güçlü bir ihtimaldir. Özellikle de, sorunlu bir sosyalleşme sürecini yaşayan veya patolojik aile ilişkilerini deneyimleyenlerin daha çok sapkın ve suçlu bireyleri yakın arkadaş çevresi edindikleri söylenebilir. Ayrıca çocukluk dönemlerinde akranlarından suç veya sapkın bazı davranışlar edindiklerini belirtenlerin her iki suçlu kategorisinde de en çok

hırsızlık ve gasp suçlarından tutuklanmış olan suçlular oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 14. Suçluların cezaevine girmeden önceki arkadaş çevrelerini nasıl tanımladıklarına ilişkin görüşlerinin dağılımı
(Tables 14. The definitons of friendship environments during pre-entering prision period)

Arkadaş Çevrelerini Tanımlama Biçimi	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Arkadaş çevrem iyiydi	28	12	40
	70,0%	30,0%	100,0%
	70,0%	30,0%	50,0%
	35,0%	15,0%	50,0%
Arkadaş çevrem kötüydü	12	24	36
	33,3%	66,7%	100,0%
	30,0%	60,0%	45,0%
	15,0%	30,0%	45,0%
Cevapsız		4	4
		100,0%	100,0%
		10,0%	5,0%
Toplam		5,0%	5,0%
	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Tablonun dikkat çekici bulgusu, suç alışkanlık düzeyinde deneyimlemiş olan suçluların, ilk kez suç işlemiş olanlara kıyasla daha çok "arkadaş çevresini kötü" olarak nitelemiş olmalarıdır. İlk kez cezaevine girenlerin önemli bir oranı (%70'i) "arkadaş çevresini kötü işler yapan" bireylerden oluşmadıklarını belirtmişlerdir. Sıklıkla cezaevine girip çıkan suçluların çoğunluğu (%60) ise, "arkadaş çevrelerini kötü işler yapan" insanlardan oluştuklarını ifade etmişlerdir. Her iki kategoride de, arkadaş çevrelerini kötü olarak tanımlayanların büyük bir oranı hırsızlık suçunu işlemiş olanlardır.

Birden çok kez cezaevine giren suçlular içerisinde, arkadaş çevresinin kötü olarak tanımlayan bireylerin daha fazla olması aslında suç ve arkadaş grubu arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Suçlu bireylerin kriminalleşme düzeyleri, sapkın veya suçlu akran grubu sayesinde daha da artabilmektedir. Çünkü suçlu arkadaş çevresinin varlığı, suçluluk üzerinde pekiştirici bir işlevi yerine getirmektedir. Bu çerçevede suçlu bireyler arasında etkileşim düzeyi arttıkça suç davranışının tekrarlanabilme olasılığı da artmaktadır. Gendreau, Little v.d., (1996) ile Goggin, Gendreau ve Gray (1998) yaptıkları çalışmalarda, suçlu akran grubu ile olan sosyal etkileşimin ve birlikteliğin, mükerrer suçluluğun en güçlü öngörücüleri olduğunu ileri sürmektedirler. Benzer biçimde; Elliott, Huizinga ve Ageton (1985) da suçlu akranların, suçluluğun çok önemli bir nedeni olduğunu ileri sürmektedirler.

Konuya ilişkin burada belirtilecek diğer bir husus da suçluların, suç işlerken kimlerden en çok destek aldıkları yönünde sorulan soruya verdikleri yanıtla ilişkin gerçekleşen orandır. "Her hangi bir kimseden destek almadım" diyenler kategorisi içerisindekilere %63.6'ünü, ilk kez cezaevine giren suçlular oluştururken, birden çok sayıda cezaevine giren suçlulara ilişkin konuya ilişkin gerçekleşen oran ise %34.6'dır. Burada önemli olan bir bulgu, suç işlerken arkadaş çevresinin desteğini belirtmeye ilişkin gerçekleşen orandır. "Arkadaş çevrem desteğini aldım" diyenlerin oranı %38.1 iken, birden çok kez cezaevine girenlerde bu oran %61.9 olarak gerçekleşmiştir.

**4.1.10. Din ve Dindarlık Durumlarına İlişkin Bulgular
(The Findings Related to Religion and Religiosity)**

İlk ve birden çok kez cezaevine giren suçlular arasında ortaya çıkan önemli bir fark da, suçluların dindarlık düzeylerinde ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tablolardan da görülebileceği gibi birden çok kez cezaevine giren suçluların dindarlık düzeyleri daha düşük saptanmıştır. Suçluların ekseriyeti dindarlığı "dini ibadetlerini (namaz kılma, oruç tutma gibi) yapma, haram ve günahlardan sakınma ve dürüst olma" şeklinde tanımlamışlardır.

**Tablo 15. Suçluların dindarlık açısından kendilerini Nasıl tanımladıklarına ilişkin oranlar
(Table 15. The rates of offenders how to define themselves in terms of religiosity)**

Dini İbadetlere ilişkin Tutumları	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Çok dindar	1		1
	100,0%		100,0%
	2,5%		1,3%
	1,3%		1,3%
Dindar	13		13
	100,0%		100,0%
	32,5%		16,3%
	16,3%		16,3%
Az dindar	16	10	26
	61,5%	38,5%	100,0%
	40,0%	25,0%	32,5%
	20,0%	12,5%	32,5%
Dindar değilim	10	30	40
	25,0%	75,0%	100,0%
	25,0%	75,0%	50,0%
	12,5%	37,5%	50,0%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Birden çok kez cezaevine giren suçluların önemli bir oranı kendilerini dindar olarak görmemektedirler. "Dindar değilim" diyenlerin %75'ini çok sayıda cezaevine girenler oluştururken, ilk kez cezaevine girenlerde bu oran %25 olarak gerçekleşmiştir. Çok sayıda cezaevine girenlerden sadece %25'i kendilerini "az dindar" olarak tanımlamışlardır. Bu oranlar, ilk kez cezaevine giren suçluların birden çok kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha dindar olduklarını göstermektedir. Bu oranlar aynı şekilde, suçtaki yoğunluğun artmasına veya suçu yaşam tarzına dönüştürmeye bağlı olarak dindarlık düzeyinin azalma gösterdiğinin belirgin bir kanıtı olarak gözükmektedir. Diğer bir ifade ile bu oranlar, suçu alışkanlık edinme veya sürekli suç işleme ile dinsel bağlılık ve dindarlık düzeyi arasında ters bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Çünkü yukarıdaki bulgular, suçluların kriminallik düzeylerinin artmasına bağlı olarak onların dindarlık düzeylerinin de giderek zayıfladığı şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca burada, suçluların cezaevine girdikten sonra dini yaşama düzeylerinde bir değişimin olup olmadığına bakılmıştır. Genel olarak suçluların %58'i dindarlık düzeylerinde her hangi bir değişimin olmadığını, %27.5'inin daha fazla dindarlaştığını ve %13.8'inin de dindarlık yönünün daha da azaldığını belirtmişlerdir. Suçlular kendi grupları içerisinde değerlendirildiğinde, ilk kez cezaevine giren suçluların %47.5'i "dindarlık durumunda her hangi bir değişim olmadığını", %35'i "daha fazla dindarlaştığını" ve %17.5'i de

"dindarlık yönünün daha da azaldığını" belirtirken, birden çok kez cezaevine giren suçluların %70'i "dindarlık durumunda bir değişme olmadığını", %20'si "biraz dindarlaştığını" ve %13.8'i da "dindarlık yönünün daha da azaldığını" belirtmiştir. Oranlara genel olarak bakıldığında, ilk kez cezaevine giren suçluların diğer suçlu kategorisine nispeten "daha fazla dindarlaştığını" belirttikleri görülmektedir. Aynı şekilde dindarlık düzeyinde her hangi bir değişme olmadığını belirtenlerin de genelde çok kez cezaevine giren suçlular olduğu görülmektedir.

Bu oranlara bakarak ilk kez cezaevine giren suçluların, birden çok kez cezaevine giren suçlulara kıyasla dindarlık durumlarında bir değişimin (dindarlık düzeyinde gerek olumlu gerekse olumsuz) daha çok göze iliştiğini söylemek mümkündür.

Tablo 16. Suçluların cezaevine girmeden önce dini ibadetlere ilişkin tutumlarının dağılımları
(Table 16. The distributions of offenders attitudes related to worshipping before before entering prison)

Dini İbadetlere İlişkin Tutumları	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Dini ibadetlerimi her zaman yapardım	9	1	10
	90,0%	10,0%	100,0%
	22,5%	2,5%	12,5%
	11,3%	1,3%	12,5%
Dini ibadetlerimi bazen yapardım	16	9	25
	64,0%	36,0%	100,0%
	40,0%	22,5%	31,3%
	20,0%	11,3%	31,3%
Dini ibadetlerimi hiç yapmazdım	15	30	45
	33,3%	66,7%	100,0%
	37,5%	75,0%	56,3%
	18,8%	37,5%	56,3%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Cezaevine girmeden önce dini ibadetlerini "sürekli" ve "bazen" yaptıklarını belirtenler içerisinde ilk kez cezaevine girenlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Birden çok kez cezaevine girenlerin, "genelde dini ibadetlerimi hiç yapmazdım" seçeneğini daha çok işaretledikleri görülmektedir. Sıklıkla cezaevine girmiş olanların % 75'inin, "dini ibadetleri hiç yapmadıklarını" belirtmeleri, suçluluk frekansının artmasına bağlı olarak dini ibadetleri yerine getirme sıklığının da azaldığını göstermektedir.

4.1.11. Suçlulara İlişkin Diğer Bulgular (Other Findings Related to Offenders)

Burada suçluların; yakalanma, pişmanlık duyma, suçun oluşumunda uygun ortam ve suç mağdurunun etkisi, aynı ortamın oluşmasında suç işleyip işlemeyecekleri ve cezaevinden çıktıktan sonra karşılaşılabilecekleri sorunlar gibi konulardaki görüşlerinin oransal dağılımlarına bakılacaktır.

Tablo 17. Suçluların suç işlerlerken yakalanıp yakalanmayacakları konusundaki tahminlerinin dağılımı
Table 17. The assumptions of offender related to the offender being caught during committing crime)

Yakalanmayı Tahmin Etme Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Yakalanacağını tahmin ediyordum	19	15	34
	55,9%	44,1%	100,0%
	47,5%	37,5%	42,5%
	23,8%	18,8%	42,5%
Yakalanacağını tahmin etmiyordum	21	25	46
	45,7%	54,3%	100,0%
	52,5%	62,5%	57,5%
	26,3%	31,3%	57,5%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Suçlulara, "suçu işlerken yakalanmayı tahmin edip etmedikleri" yönünde sorulan bir soruya ilk kez cezaevine giren suçluların %59.9'u "tahmin ettikleri", %44.1'i de tahmin etmedikleri şeklinde cevaplamışlardır. Burada, ilk kez cezaevine giren suçluların oransal olarak daha çok yakalanacakları yönünde bir tahmin içerisinde oldukları görülmektedir. Aynı şekilde, çok kez cezaevine giren suçlular kendi içerisinde değerlendirildiğinde, söz konusu suçluların %37.5'i yakalanacakları, %62.5'i ise yakalanmayacakları yönünde bir tahminsel öngörü içerisinde oldukları görülmektedir. Cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların, suç sonrasına ilişkin olarak yakalanmayacakları yönündeki beklentilerine ilişkin gerçekleşen oransal yükseklik, söz konusu suçlu grubunun, suç işleme ve iz bırakmama konusunda daha çok profesyonelleştikleri yönünde kendilerine duydukları güven düzeyinden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Tablo 18. Suçluların işledikleri suçtan dolayı pişmanlık duyup duymadıkları konusundaki görüşlerinin dağılımı
(Table 18. The distribution of perceptions related to regret for committing crime)

Pişmanlık Duyma Durumları	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Pişmanlık duydum	34	24	58
	58,6%	41,4%	100,0%
	85,0%	60,0%	72,5%
	42,5%	30,0%	72,5%
Pişmanlık duymadım	6	16	22
	27,3%	72,7%	100,0%
	15,0%	40,0%	27,5%
	7,5%	20,0%	27,5%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

İki suçlu kategorisi arasında ortaya çıkan dikkat çekici bir farklılık da, suçluların işledikleri suçtan dolayı pişmanlık duyma oranlarına ilişkindir. Bu oranlara genel olarak bakıldığında, işledikleri suçlardan dolayı suçluların %72.5'i pişmanlık

duydıklarını, %27.5'i de pişmanlık duymadıklarını belirttikleri görülmektedir. Pişman olmadığını belirtenler içerisinde cezaevine birden çok kez giren suçluların oranı daha yüksek olarak gerçekleşmiştir. Suçlu kategorileri arasında pişmanlık duyma oranlarına ilişkin olarak kendi içerisinde değerlendirmeye alındığında, çok kez cezaevine giren suçluların %60'ı işledikleri suçtan dolayı pişmanlık duydıklarını belirtirken, %40'ı da pişmanlık duymadıklarını ifade etmişlerdir. İlk kez cezaevine giren suçlularda ise pişmanlık duydıklarını belirtenlerin oranı %85, pişmanlık duymadıklarını belirtenlerin oranı da %15 olarak gerçekleşmiştir. Çok kez cezaevine giren suçlularda işledikleri suçtan dolayı pişman duyma oranının daha yüksek gerçekleşmesi birden çok kez cezaevine girip çıkan suçluların suçu alışkanlık edinmiş olmaları ve suça karşı duyarsızlaşmalarıyla açıklanabilir.

Tablo 19: Suçluların cezaevinden çıktıktan sonra karşılaşılabilecek riskini en yüksek gördükleri sorunların dağılımı
(Table 19. The distribution of encounterable highest risk group of problem during post-prison period)

Cezaevinden Çıktıktan Sonra En Çok Korkulan Hususlar	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
İşsiz kalmak	11	10	21
	52,4%	47,6%	100,0%
	27,5%	25,0%	26,3%
	13,8%	12,5%	26,3%
Ailem ve yakın çevremi reddetmesi	3		3
	100,0%		100,0%
	7,5%		3,8%
Düşmanların tarafından izlenmem	3	5	8
	100,0%	38,5%	100,0%
	7,5%	12,5%	16,3%
Yeniden suç işleme ihtimali	3	5	8
	100,0%	38,5%	100,0%
	7,5%	12,5%	16,3%
Hem işsiz kalmam hem de aile ve yakın çevremi etmesi	4	12	16
	25,0%	75,0%	100,0%
	10,0%	30,0%	20,0%
	5,0%	15,0%	20,0%
Hem işsiz kalma hem de yeniden suç işleme ihtimali	3	3	6
	100,0%	100,0%	100,0%
	7,5%	3,8%	3,8%
Toplam	14	10	24
	58,3%	41,7%	100,0%
	35,0%	25,0%	30,0%
Toplam	17,5%	12,5%	30,0%
	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Her iki suçlu kategorisinde yer alan suçluların, cezaevi sonrasına ilişkin belirttikleri sorunlar içerisinde en çok "hem işsiz kalmak hem de suç işleme ihtimali" (%30) seçeneği gelmektedir. Bunu, ikinci sırada "işsiz kalmak" (%26.3) ve üçüncü sırada "yeniden suç işleme" (%20) seçeneği izlemektedir. "Yeniden suç işleme" seçeneğini de, birden çok kez cezaevine girip çıkan suçlular en çok işaretlemişlerdir.

Suçlulara "aynı şartların oluşması durumunda tekrar suç işleyip işlemeyecekleri" yönünde sorulan bir soruya verdikleri yanıtlar, iki suçlu grubu arasında başka bir farkın varlığına işaret etmektedir.

Tablo 20. Suçluların aynı şartların oluşması durumunda tekrar suç işleyip işlemeyecekleri konusundaki görüşlerinin dağılımı
(Table 20. The perceptions of offenders related to re-committing crime under the occurrence of similar conditions)

Tekrar Suç İşleme Durumları	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Evet işlerim	8	22	30
	26,7%	73,3%	100,0%
	20,0%	55,0%	37,5%
	10,0%	27,5%	37,5%
Hayır işlemem	32	18	50
	64,0%	36,0%	100,0%
	80,0%	45,0%	62,5%
	40,0%	22,5%	62,5%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tablodan, aynı şartların oluşması durumunda çok kez cezaevine giren suçluların %75.3'i, ilk kez cezaevine giren suçluların da %26.7'i tekrar suç işleyebileceklerini belirttikleri görülmektedir. Suçlu kategorileri kendi içerisinde değerlendirildiğinde, birden çok kez cezaevine giren suçluların yarısından fazlasının (%55'i) tekrar suç işleyebileceklerini belirttikleri dikkat çekmektedir. Ancak ilk kez cezaevine girmiş olan suçluların %80'i aynı şartların oluşması durumunda bile tekrar suç işlemeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu oranlar, suçluların mahkûmiyet almış olmalarının veya cezaevine çok sayıda girmiş olmalarının, onlarda suçluluğa karşı tam anlamıyla veya ciddi düzeyde caydırıcı bir işlevi göstermediğini göstermektedir. Ayrıca bu durum mükerrir suçlularda, sıklıkla suç işlemenin onlarda suçu sonlandırmalarını güçleştirici ve suçu yaşam tarzına dönüştürücü bir etkide bulunduğu tarzında da değerlendirilebilir. İlk kez suç işlemiş olanların ise "aynı şartların oluşması durumunda tekrar suç işlemeyecekleri" yönünde gerçekleşen düşük oran da, söz konusu suçlu grubun işledikleri suç eyleminden duydukları pişmanlık ve mahkûmiyetten duyulan rahatsızlık ile ilintili olabilir. Bu da, ilk kez cezaevine giren suçluların diğer suçlu grubuna kıyasla daha az kriminalleşme düzeyine sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Birden çok kez cezaevine giren suçluların %62.5'i, dört ve daha fazla sayıda cezaevine girip çıktıklarını ifade etmişlerdir. Bunu sırasıyla, %27.5'i üç kez ve %10 da iki kez cezaevine girip çıktıklarını belirtmişlerdir. Birden çok kez cezaevine girip çıkan suçlulara ilişkin bu bulgu, söz konusu suçlu grubunda kriminal unsurun inatçı bir niteliğe dönüştüğünü veya suça karşı bir alışkanlığın oluştuğunu göstermektedir. Bu sebeple söz konusu suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla cezaevi sonrası yeniden suç işleyebilme ihtimallerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. İlk kez cezaevine giren suçlular içerisinde aynı şartların oluşması durumunda tekrar suç işleyebileceklerini belirtenlerin oranı da %20 olarak gerçekleşmiştir. Tekrar suç işleyebileceklerini belirten bu suçluların büyük bir oranı hırsızlık suçlarından cezaevine giren suçlulardır.

Tablo 21. Suçluların suçun işlenmesinde ortamın uygunluğu konusundaki görüşlerinin dağılımı
(Table 21.The Perceptions of offenders on availability of conditions to committing crime)

Uygun Ortamın Varlığı	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Ortam uygundu	25	20	45
	55,6%	44,4%	100,0%
	62,5%	50,0%	56,3%
	31,3%	25,0%	56,3%
Ortam uygun değildi	15	20	35
	42,9%	57,1%	100,0%
	37,5%	50,0%	43,8%
	18,8%	25,0%	43,8%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tablodan amaçlanan, suç işleme ile ortam ilişkisinin anlaşılmasıdır. Suçlulara bu yönde sorulan bir soruya, ilk kez cezaevine giren suçluların suç işlemek için uygun ortamın var olduğunu daha çok belirtmişlerdir. Bu da, birden çok kez cezaevine giren suçlulardan bazılarının suç işlemek için uygun ortam arayışı veya beklentisi içerisinde olmadıklarını, bir şekilde suçu işledikleri (korkusuz olma, profesyonelliklerine güvenme gibi) şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 22. Suçluların suçun meydana gelmesinde mağdurun etkisi konusundaki görüşlerinin dağılımı
(Table 22. Distribution of perceptions about to coming to the square of the crime about effect of victim)

Suç Mağduruna İlişkin Görüşleri	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Evet, etkisi olmuştur	19	16	35
	54,3%	45,7%	100,0%
	47,5%	40,0%	43,8%
	23,8%	20,0%	43,8%
Hayır, etkisi olmamıştır	14	9	23
	60,9%	39,1%	100,0%
	35,0%	22,5%	28,8%
	17,5%	11,3%	28,8%
Cevapsız	7	15	22
	31,8%	68,2%	100,0%
	17,5%	37,5%	27,5%
	8,8%	18,8%	27,5%
Toplam	40	40	80
	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tablodan suçluların önemli bir oranının (%43.8), suçun işlenmesinde suç mağdurlarını sorumlu tuttıkları görülmektedir. Ancak iki suçlu kategorisi oransal olarak karşılaştırıldığında, ilk kez cezaevine giren suçluların daha çok, mağdurların suçun oluşumunda etkisi olduğunu belirtmişlerdir (%60.9). " Cevapsız" seçeneğini işaretleyenler genelde "hırsızlık" suçlarını işlemiş olanlardır. Hırsızlık suçlarını işleyenler, genelde suç mağdurları ile karşı

karşıya gelmeden bu suçu işledikleri için suçun oluşumunda mağdurun etkisi konusunda değerlendirmelerde bulunmamışlardır.

Tablo 23. Suçluların suç işleme esnasında alkol ve uyuşturucu madde kullanma durumlarının dağılımı
(Table 23. Distribution of alcohol and drug substance abuse during committing crime)

Alkol ve Uyuşturucu Kullanma Durumu	İlk Kez Cezaevine Giren	Birden Çok Kez Cezaevine Giren	Toplam
Sadece alkol almıştım	8	7	15
	53,3%	46,7%	100,0%
	20,0%	17,5%	18,8%
	10,0%	8,8%	18,8%
Sadece uyuşturucu almıştım	4	3	7
	57,1%	42,9%	100,0%
	10,0%	7,5%	8,8%
	5,0%	3,8%	8,8%
Hem alkol hem de uyuşturucu almıştım	2	11	13
	15,4%	84,6%	100,0%
	5,0%	27,5%	16,3%
	2,5%	13,8%	16,3%
Hiç birini almamıştım	26	19	45
	57,8%	42,2%	100,0%
	65,0%	47,5%	56,3%
	32,5%	23,8%	56,3%
Toplam	50,0%	50,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%
	50,0%	50,0%	100,0%

Genel olarak tablodan, suçluların suç işleme esnasında yaklaşık olarak % 44'ünün uyuşturucu ve alkol kullandıkları anlaşılmaktadır. Her hangi bir madde kullananlar içerisinde, birden çok kez sayıda cezaevine giren suçluların oranı daha yüksek olarak saptanmıştır. İlk kez cezaevine giren suçluların sadece %35'ü, bu maddelerden birini veya ikisini kullandıklarını belirtirken, birden çok kez cezaevine giren suçlularda bu oran %52.5 olarak elde edilmiştir. Aynı şekilde suçlular kendi içerisinde değerlendirmeye alındığında, özellikle "hem alkol hem de uyuşturucu madde aldıklarını" belirtenler içerisinde mükerrir suçluların oranı, ilk kez cezaevine girenlere kıyasla daha yüksek tespit edilmiştir. Ayrıca genel olarak uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı, sıklıkla cezaevine giren suçlular arasında son derece yüksektir. Bu husus suçlularla görüşme esnasında kendileri tarafından bize anlatılan bilgilerden anlaşılmıştır. Bu saptamalar da, iki suçlu kategorisi arasında ortaya çıkan temel bir farka işaret etmektedir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ (EVALUATIONS AND CONCLUSIONS)

Bu araştırmada iki suçlu grubu bazı özellikleri ile benzerlik gösterirken bazı özellikleri ile de farklılık gösterdiği saptanmıştır. İki suçlu kategorisinde yer alan suçluların en çok benzerlik gösterdikleri konuların başında; sosyo-ekonomik düzey (düşük bir ekonomik profil sergileyen ailelere mensup olma), medeni durum (bekar olma), ikamet yeri (en çok ilde ikamet ettikleri) ve öğrenim düzeyi (ilkokul mezunu olmaları ve okulu terk etmeleri) gelmektedir. İki suçlu grubu arasında saptanan en belirgin farklılıklar ise cinsiyet, suç işlemeye başlama yaşı, aile ve arkadaş bireylerinin suçluluk durumu, göç etme, dindarlık düzeyi, uyuşturucu kullanma, pişmanlık

duyma oranlarında ve cezaevi sonrasına ilişkin tekrar suç işlemeye ilişkin görüşlerde ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada cezaevine giren suçlular arasında birden çok kez cezaevine giren hiçbir suçlu kadına rastlanılmamıştır. Oysaki küçük sayıda (5 kadın suçlu) da olsa ilk kez cezaevine giren suçlular içerisinde kadın suçlu bulunmaktadır. Bu, kadın suçluların mükerrerlik durumunun erkek suçlulara nispeten daha düşük bir risk olduğunu göstermektedir.

Suçlu gruplar özellikle suç işlemeye başlama yaşı açısından önemli bir farklılık sergilemektedirler. Araştırmada, sıklıkla cezaevine giren suçluların diğer suçlu grubuna kıyasla daha erken yaşlarda suç işlemeye başladıkları saptanmıştır. İlk kez cezaevine giren suçluların suç başlama yaşı daha çok 18 yaşından sonraki döneme tekabül ederken, birden çok kez cezaevine giren suçluların suç işlemeye başlama yaşı 18 ve daha küçük yaş kategorisinde gerçekleşmiştir. Bu tespit, sıklıkla veya sürekli suç işleyen ve dolayısıyla birden çok kez cezaevine giren suçluların daha erken yaşlarda (erken çocukluk dönemlerinde), ilk kez cezaevine giren suçluların da daha gelişkin yaşlarda (genç ve erişkin yaşlarda) suç işlemeye başladıklarını göstermektedir. Böylelikle birden çok kez cezaevine giren suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha erken yaşlarda suç işlemeye başladıkları yönündeki hipotezimiz doğrulanmış olmaktadır.

Birden çok kez cezaevine giren suçluların suçluluk kariyerlerinin devam etmesi veya sürekli suç işlemeleri ile suça erken yaşlarda başlamaları arasında bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Erken yaşlarda başlanan suçluluk ve aynı şekilde bu yıllarda suç işleme frekansının yoğunluğu, suçluluk eğilimini güçlendirici yönde etki etmektedir. Bu da, suçun alışkanlık yaratmasına ve dolayısıyla suç kariyerinin uzun sürmesine neden olabilmektedir. Ancak, sonradan kronik suçluya dönmüş suçluların kriminal kariyerlerinin uzun ve şiddetli sürmesinin nedeni sadece erken dönemde başlanan suçlulukla açıklanamaz. Ancak, suça erken yaşlarda başlayan suçluların suçluluk yapılarının daha müzmin ve kronik bir nitelik arz etmesi; onların erken yaşlarda suç işlemeye başlamalarının yanı sıra çocukluk döneminde aile, akran, okul, ekonomi ve sosyalleşme gibi alanlarda ciddi sorunlar yaşamaları ile de ilintili olabilmektedir.

Konuya ilişkin araştırma bulgularından hareketle ilk kez cezaevine giren suçlular içerisinde erken dönemlerde diğer bir ifade ile özellikle 15 yaşından küçük yaşlarda "suç işlemeye başlamış olanların, gelecekte tekrar suç işleme olasılığının yüksek olabileceği ileri sürülebilir. Bir anlamda erken yaşlarda suç işlemeye başlama, suçun gelecekte tekrarlanma sıklığını arttırmaktadır. Aynı şekilde çocukluk dönemi sonrası veya yetişkin yaşlarda suç işlemeye başlayanların da, suçu sonlandırma ihtimalinin daha kolay olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple erken yaşlarda suç işlemeye başlama ve tutuklanma, gelecekteki suçluluğun en önemli göstergesidir. Ayrıca bu saptama, erken suça başlama ile suç kariyerinin uzun sürmesi veya kronik suçluluk arasında bir ilişkinin varlığını göstermektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu diğer önemli bir bulgu da, ailede başka suçlunun olup olmadığı konusundaki saptamadır. Konuya ilişkin gerçekleşen oranlar, iki suçlu grubu arasındaki temel bir farklılığı ortaya koymaktadır. Birden fazla sayıda cezaevine giren suçluların, ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha fazla oranda, ailede başka suçlu bireylerin var olduğunu (% 26.5'e karşılık % 73.5) belirtmişlerdir. Suçluların çocukluk ve gençlik yıllarında ailelerden kötü davranış edinme konusunda belirttikleri görüşlere ilişkin gerçekleşen oranlar da, yukarıdaki bulgularla paralellik arz

etmektedir. Cezaevine girme sıklığı fazla olan suçlular daha çok ailelerinin kendilerine kötü davranışlar kazandırdıklarını belirtmişlerdir (%82.5). Bu bulgular esas alınarak, ailede başka suçlu birey/bireylerin olmasının ve aile bireylerinin olumsuz tutumlara sahip olmasının, bireylerin suçluluk süreçlerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Konuya ilişkin yapılmış araştırmalar, aile içerisinde suç işleyen her hangi bir bireyin var olmasının (ebeveyn ve kardeş) diğer aile bireylerinin de suça yönelmelerinde son derece etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü aile bireyleri arasında var olan suç örüntülerinin, tutumlarının diğer aile bireyleri tarafından taklit edilebilme olasılığı daha yüksektir. Aile bireyleri arasındaki yakın temasın varlığı, bireyin hem suça başlamasında hem de bireyin suçluluk yapısının devam etmesinde (suç davranışının tekrarlanmasında) etkili olabilmektedir. Bu nedenle, suçlu bireylerin olduğu ailede müzmin suçluların çıkabilme olasılığı daha yüksektir. Bu saptama da bu yöndeki hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Suçlu kategorileri arasında gözlemlenen diğer önemli oransal bir farklılık da, arkadaş ilişkisi ve arkadaş çevrelerini tanımlama biçiminde ortaya çıkmıştır. Cezaevi öncesi suçlu arkadaşlara sahip olma açısından her iki suçlu grubu arasında çok büyük oransal bir fark dikkat çekmektedir. Cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların ilk kez cezaevine giren suçlu grubuna kıyasla daha çok suçlu arkadaşına sahip olduklarını belirtmişlerdir (%33.3'e karşılık %66.7). Aynı şekilde ilk kez cezaevine giren suçluların sadece %42.5'i suçlu arkadaşına sahip olduklarını ifade ederken, çok sayıda cezaevine giren suçlularda bu oran %85 olarak gerçekleşmiştir. Bu bulgu aynı şekilde, birden çok kez cezaevine giren suçlularda suçlu arkadaş etkisinin suç davranışının tekrarlanmasındaki etkisini göstermesi açısından da önem arz etmektedir. Bu da, cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların daha kriminal bir arkadaş çevresine sahip oldukları yönündeki hipotezi destekler niteliktedir.

İki suçlu grubu arasında gözlemlenen diğer bir fark da, suçluların yerleşimsel hareketliliklerine ilişkin gerçekleşen orandır. Çok sayıda cezaevine giren suçlular içerisinde göç ettiklerini belirtenlerin oranı, ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla yaklaşık olarak iki katı kadardır (%34.8'e karşılık %65.2). Bu durum göç faktörünün, kısmen de olsa bireyin kriminal eğilimliliği üzerinde bir etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Suçlular arasında gözlemlenen diğer bir farklılık da, suçluların dindarlık düzeylerinde ortaya çıkmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, ilk kez cezaevine giren suçluların birden çok kez cezaevine giren suçlulara kıyasla daha dindar oldukları yönündedir. Bu saptama da, bireylerin suç işleme ve cezaevine girme sıklıklarının artmasına paralel olarak onların dindarlık düzeylerinde de bir azalma eğiliminin ortaya çıktığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir ifade ile bu yönde saptanan oranlar, bireylerin kriminalite düzeylerinin artmasının, dindarlık üzerinde zayıflatıcı bir etki yarattığını göstermektedir.

Bundan ayrı olarak cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların ilk kez cezaevine giren suçlu grubuna kıyasla daha çok uyuşturucu ve alkol gibi bağımlılık yapıcı maddeleri kullandıkları tespit edilmiştir. Görüşmeler esnasında, cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların uyuşturucu ve alkol kullanma alışkanlığının onların kriminal yaşam tarzlarının önemli bir unsuru haline geldiği gözlenmiştir. Suçlular arasında burada belirtilecek diğer bir husus da, iki suçlu kategorisi arasında suç eyleminden sonra pişmanlık duymaya ilişkin gerçekleşen orandır. Birden çok kez cezaevine giren suçlular diğer suçlu grubuna nispeten daha az pişmanlık duyduklarını belirtmişlerdir.

İki suçlu kategorisi arasında ortaya çıkan önemli bir fark da, cezaevi sonrasına ilişkin tekrar suç işleyebilme ihtimaline ilişkin ortaya çıkan oransal farklılıktır. Cezaevine girme sıklığı fazla olan suçlular, ilk kez cezaevine giren suçlulara kıyasla "aynı şartların oluşması durumunda tekrar suç işleyebileceklerini" belirtenler oransal olarak daha yüksektir (birden çok kez cezaevine girenlerde bu oran %73.3, ilk kez cezaevine girenlerde %26.7). Aynı şekilde birden çok kez cezaevine giren suçluların %55'i, ilk kez cezaevine girenlerin de %20'si tekrar suç işleyebileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum, birden çok kez cezaevine giren suçluların suç işlemeye daha çok eğilimli hale geldikleri veya suçu alışkanlık edindiklerini göstermektedir. Suçu alışkanlık edinmek veya çok sayıda cezaevine girip çıkmak, suç eylemlerini sonlandırmayı güçleştirmektedir. Bu güçlülük cezaevinin caydırıcılık düzeyini de azaltmaktadır. Bu husus da cezaevine girme sıklığı fazla olan suçluların daha çok kriminal bir eğilim sergiledikleri anlamına gelmektedir.

Hiç kuşkusuz cezaevi suç işleme üzerinde önemli ölçüde caydırıcılık işlevini gören bir kurumdur. Ancak bu caydırıcılık her suçlu için aynı düzeyde değildir. Bu nedenle cezaevinin caydırıcılığı; işlenen suç türüne (hırsızlık, cinayet, uyuşturucu kullanma v.b), suçlu kategorilerine (kronik suçlu veya ilk kez suç işlemiş), alınan ceza veya mahkûmiyet süresine, cezaevi sonrası topluma başarılı giriş yapabilme kabiliyeti ve olanağına, cezaevine alışma ve cezaevlileşme düzeyine bağlı olarak değişmektedir.

Suçluluğun süreklilik arz etmesi, cezaevine girme sıklığı ile de alakalıdır. Araştırma grubunda yer alan birden çok kez cezaevine giren suçluların cezaevine girme sıklıklarının fazla olması da (%62.5'i dört ve daha fazla sayıda, %27.5'i de üç kez cezaevine girmişlerdir) onların suçluluk yapılarının devam etmesinde son derece etkilidir. Bu nedenle gelecekte yeniden suç işlemede, geçmişteki suçluluğun yoğunluk düzeyi önemli bir belirleyendir. Çok sayıda araştırmacı (Farrington ve Wikstrom, 1994: 65; Andrews ve Bonta, 1998; Gendreau v.d., 1996) gelecekteki suçluluk frekansının en iyi göstergesinin geçmiş dönemlerdeki suçluluk frekansı olduğunu ileri sürmektedirler. Aynı şekilde ardı sıra işlenen her suç, gelecekte yeniden suç işleme olasılığını arttırıcı düzeyde etkide bulunmaktadır (Blumstein v.d., 1985; Farrington ve Wikstrom, 1994; Wolfgang v.d., 1972; Loza, 2003: 182). Konuya ilişkin yapılmış araştırma literatürüne dayanarak; bireylerin tutukluluk sayısının veya cezaevine giriş sayısının artmasına paralel bir biçimde onların yeniden suç işleme olasılığının arttığını söylemek mümkündür. Çünkü birey her işlediği suç eylemi ile birlikte suça olan eğilimliği giderek artmaktadır. Aynı şekilde, cezaevine girme sayısı ile ilintili olarak suçlunun cezaevindeki kriminal alt-kültür etrafında daha fazla sosyalleştiği de bir gerçektir. Çünkü birden çok kez cezaevine giren suçluların cezaevinde buldukları süre içerisinde daha çok suçlu bireylerle ve suç kodlarıyla temas etme olanağına sahip olmaktadır. Bu nedenle, cezaevinde kalma ve alınan mahkûmiyet süresi, cezaevine giriş sayısı, cezaevi alt-kültürünü benimseme düzeyi ve suçlu akranlarla ilişki yoğunluğu gibi etkenler suç davranışının tekerrür etmesinde son derece önemli etkenlerdir. Bu araştırma, iki suçlu grubu arasında bazı temel farkların olduğunu ve bu farklılığın kriminalleşme düzeyleri ilintili olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Özellikle çok kez cezaevine giren suçluların daha kriminal bir yönelim içerisinde oldukları ve bu sebeple sıklıkla suç işleme eğilimi sergiledikleri söylenebilir. Diğer bir ifade ile suçluluğun devam etmesi bireyin kriminalleşme düzeyinin yoğunluk kazanması ile alakalıdır.

Bireyin kriminalleşme düzeyini üç aşamalı olarak ele almak mümkündür: Cezaevi öncesi dönem, cezaevi dönemi ve cezaevi sonrası dönem. Bireyin suça eğilimli olmasında "cezaevi öncesi dönem" büyük bir önem taşımaktadır. Çok erken yaşlarda problemlili/uyumsuz, anti sosyal ve suç davranışını sergileme, çocukluk döneminde aile ve ebeveynlere ilişkin ciddi sorunlar yaşama, sapkın akranlarla temas etme ve birlikte olma, küçük yaşlarda evden kaçma veya eve düzenli olarak gitmeme, madde kullanma ve okula ilişkin sorunlar yaşama gibi faktörler bireyin suça başlamasında son derece etkili olan önemli faktörlerdir. İkinci aşama olan "cezaevi aşaması" da, bazı suçlular için suçun sonlanması olarak değil, suçun daha da pekişmesi işlevini görmektedir. Suçlunun cezaevine girme sıklığının fazlalılığı, tutuklu ve hükümlülük süresinin uzunluğu, aile bireylerinin ziyaret etme sıklığının azlığı veya aile/yakınlarının suçluyu dışlamaları, suçlunun cezaevlileşme/mahkûmlaşma* gibi unsurlar da suçlunun suçluluk yörüngesinde kalmasına ve suçluluğun süreklilik kazanmasına yol açmaktadır. Diğer bir ifade ile cezaevi tecrübesi bazı suçlular için, suç davranışına olan eğilimlerinin sonlanmasından çok kronik bir suçluya dönüşmelerine veya kriminalleşme düzeylerinin artmasına yol açtığı söylenebilir. Cezaevine ilişkin olarak suçluların kriminalleşme düzeylerinin artması; onların mahkûmlaşma, suç alt kültürü ile bütünleşme, onu içselleştirme ve ona adapte olma düzeyine bağlı olarak gelişmektedir. Kriminalleşme düzeyi açısından önem arz eden "cezaevi sonrası dönem" de, cezaevinden tahliye olan suçluların topluma başarılı giriş yapıp yapmamalarına ilişkin süreçleri kapsamaktadır. Burada cezaevinden tahliye olanların tekrar suç işleyip işlememelerinde; giriş yaptıkları toplumda iş bulma imkanının varlığı, toplum tarafından kabul görülme düzeyi, cezaevinde ne düzeyde rehabilite edildiği ve tahliye sonrasında toplumsal değer ve kurumlarla bütünleşebilme çabası, suçlu arkadaş çevresi ile ilişkiyi sonlandırabilme başarısı ve suçlunun aileye bağlılığı ve düşkünlüğü

* Burada cezaevlileşme/mahkûmlaşma kavramı Clemmer'in kullandığı biçimde mahkûmların cezaevinde var olan cezaevi alt-kültürüne adapte olmaları anlamında kullanılmıştır. Cezaevinden çıkan bazı suçluların suçluluk yapılarının stabilize (süreklilik kazanması) olması veya şiddetlenmesi cezaevindeki mahkûmlaşma düzeyi ile alakalı olduğunu söylemek mümkündür. Clemmer'e göre; a) mahkûmların tutukluluk süresinin uzun süreli olması ve dolayısıyla cezaevi alt-kültürünün uzun süreli etkisi, b) görece istikrarlı/sağlam olmayan bir kişilik yapısı, c) cezaevinin dışındaki insanlarla olumlu ilişkilerin bitmiş olması, d) cezaevindeki asli gruplarla bütünleşme kapasitesinin yüksekliği, e) mahkûmların, dogma ve davranış kodlarını körü körüne kabul etme, f) benzer özelliklere/yönelimlere sahip olan bireylerle birlikte kalma, g) anormal seksüel ve kumar gibi davranışlara katılmaya hazır halde olma gibi etkenler suçlunun cezaevinde mahkûmlaşma düzeyini arttıran faktörler olmaktadır (bkz. Clemmer, 1970: 479 - 483). Ayrıca cezaevinin bireyde yarattığı sorumsuzluk ve tembellik duygusu, topluma yabancılaştırıcı etkisi ve cezaevinin aşırı kalabalık oluşu, sürekli gerginlik ve çatışmalara yol açacak yapısı gibi etkenler bireylerin suçluluk eğilimlerini arttıran cezaevine ilişkin diğer faktörlerdir. Mahkûmların cezaevi sonrası yeniden suç işleme olasılıkları, gerek bu sorunlar ve gerekse de onların cezaevi alt-kültürüne adapte olma düzeylerine bağlı olarak değişkenlik arz etmektedir. Ancak işledikleri suçlardan dolayı pişmanlık duyan ve topluma başarılı giriş yapabilme olanağına sahip olan ve cezaevlileşme kültürüne karşı direnen bazı suçlular üzerinde de cezaevi kurumumu ciddi olarak caydırıcı bir etki yapabilmektedir.

gibi faktörler etkili olmaktadır. Bireylerin kriminalleşme düzeyleri üzerinde etkili olan bu faktörler esas alınarak bu çalışmada, araştırmamızın kapsamında ele alınmış olan ilk kez cezaevine giren suçlulardan bazılarının da tahliye sonrasında tekrar suç işleme olasılıklarının olduğu söylenebilir. Bu suçlulardan özellikle; suça çok erken yaşlarda başlamış olanlar, geçmişteki suçluluğun yoğunluk düzeyi fazla olan veya geçmişte çok sayıda suç işlemiş olanlar (bazı suçlular çok sayıda suç işledikten çok sonra ancak yakalanabilmektedirler), özellikle hırsızlık gibi mala yönelik suçlarından cezaevine düşmüş olanlar, geçmişte de ciddi aile sorunlarını yaşamış olanlar, cezaevinde mahkûmlaşma düzeyi yüksek olanlar, suçlu arkadaş grubuyla ilişkilerini devam ettirenler, toplum tarafından etiketlenmiş ve dışlanmış olanlar, iş bulmakta güçlük çekenler, uyuşturucu madde kullananlar ve antisosyal kişilik bozukluklarına sahip olanların yeniden suç işleme olasılıklarının yüksek olacağını öngörmek mümkündür. Hırsızlık ve gasp suçlarından cezaevine giren suçluların profili bu belirtilen özelliklere daha uygun düşmektedir. Çünkü birden çok kez cezaevine giren suçluların önemli bir oranının ilk işledikleri suçun ağırlıklı olarak hırsızlık suçu olduğu ve bunu ikinci sırada gasp suçunu işlemiş olanların izlediği tespit edilmiştir. Hırsızlık ve kısmen de gasp suçlarını işleyenlerin, cinayet suçlularına kıyasla daha erken yaşlarda suç işlemeye başladıkları, daha suçlu akran gruplarına sahip oldukları, daha çok geçmişte aileye ilişkin sorunlar yaşadıkları, eve düzenli gitmedikleri, öğrenim hayatlarının okulu terk etme ile son bulduğu, daha çok uyuşturucu kullandıkları, işledikleri suçlarından dolayı daha az pişmanlık duydukları, işleyip de ceza almadıkları veya ortaya çıkmayan suçlarının daha çok olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle cezaevinde bulunan suçluların tahliye sonrası tekrar suç işlemelerinin önlenmesinde suç işleme riski yüksek olan suçlu grubunun/gruplarının belirlenmesi ve önleyici hizmetlerin veya rehabilite edici çalışmaların buna göre uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA (REFERENCES)

1. Andrews, D.A. and Bonta, J., (1998), *The Psychology of Criminal Conduct* (2nd ed.), Anderson Publishing, Cincinnati
2. Barnett, A., Blumstein, A., and Farrington, D.P., (1987), "Probabilistic Models of Youthful Criminal Offenders", *Criminology*, 25(1) :83-103
3. Blumstein, A. and Cohen, J., (1979), "Estimation of Individual Crime Rates from Arrest Records", *Journal of Criminal Law and Criminology*, 70: 561- 585
4. Blumstein, A., Farrington, D.P., and Moitra, S., (1985), "Delinquency Careers: Innocents, Desisters and Persisters", *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, Vol. 7, (Edt: M. Tonry and N. Morris), S.187- 219, University of Chicago Press, Chicago
5. Blumstein, A. Hsieh, P., (1982), *The Duration of Adult criminal careers*, National Institute of , Washington, DC
6. Blumstein, Alfred, Jacqueline Cohen, Jeffrey A. Roth, and Christy A. Visher, (1986), *Criminal, Careers, and Career Criminals*, National Academy Press, Washington, D.C
7. Blumstein, A., Jacqueline Cohen, J., and Farrington, D.P., (1988), "Criminal Career Research: Its Value for Criminology", *Criminology* 26:1-35
8. Capaldi, D.M. and Patterson, G.R., (1996), "Can Violent Offenders be Distinguished From Frequent Offenders: Prediction

- From Childhood to Adolescence", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33: 206-231
9. Cottle, C.C, Lee, R.J., and Heilbrun, K.,M (2001), "The Prediction of Criminal Recidivism in Juveniles", *Criminal Justice and Behavior*, 28 (3): 367 - 374
 10. Hawkins, J.D. ve Weis, J.G., (1985), "The Social development Model: An Integrated Approach to Delinquency Prevention", *Journal of Primary Prevention*, 6: 73-97
 11. Dembo, Richard and Schmeidler, J. (2003), "A Classification of High Risk Youths", *Crime and Delinquency*, 49 (2): 201-230
 12. Elliott, D.S, Huizinga, D. and Ageton, S.S., (1985), *Explaining Delinquency and Drug Use*, Sage Pub. Beverly Hills, CA
 13. Ellis, Lee, Walsh, A., (2000), *Criminology: A Global Perspective*, Allyn and Bacon, USA
 14. Farrington, D.P., (1996), "The Explanation and Prevention of Youthful Offending", *İç. Delinquency and Crime: Current Theories*, (Ed.: J. David Hawkins), S. 68-148, Cambridge Univ. Press, Cambridge
 15. Farrington, D.P., (1997), "Human Development and Criminal Careers", *The Oxford Handbook of Criminology* (Edt: Mike Maguire, Rod Morgan and Robert Reiner), s. 361-409, Oxford University Press, New York
 16. Farrington, D.P., (2003), "Developmental and Life-Course Criminology: Key Theoretical and Empirical Issues-The 2002 Sutherland Award Address", *Criminology*, 41 (2): 221-255
 17. Farrington, D.P. and Wikstom, P.H., (1994), "Criminal Careers in London and Stockholm: A Cross- National Comparative Study", *Cross-National Longitudinal Research on Human Development and Criminal Behavior*, (Edt: Elmar G.M. Weitekamp and Hans-Jürgen Kerner), S. 65- 89, Kluwer Academic Pub., Netherland
 18. Farrington, D. and Maughan, B., (1999), "Criminal Careers of Two London Cohorts", *Criminal Behaviour and Mental Health*, 9 (1): 91-106
 19. Gendreau, P., Little, T and Goggin, C., (1996). "A Meta-Analysis of the Predictors of Adult Offender Recidivism: What Works!", *Criminology*, 34: 401-433.
 20. Goggin, C., Gendreau, P., and Gray, G., (1998), Case Need Domain: "Associates and Social Interaction" *Forum on Corrections Research*, 10: 24-27
 21. Kızmaz, Z., (2006), *Cezaevi Müdahimleri: İnatçı Suçlular*: Orion Yay. Ankara
 22. Kızmaz, Z., (2007), "Mükerrer Suçlulukla İlintili Değişkenler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (2): 227-249
 23. Kyvsgaard, B., (2003), *The Criminal Career: The Danish Longitudinal Study*, Cambridge University Press, Cambridge
 24. Laub, J.H., (2004), "The Life Course of Criminology in The United States: The American Society of Criminology 2003 Presidential Address", *Criminology*, 42 (1): 1-26
 25. Laub, J.H. ve Sampson, R.J., and Allen, L.C., (2001), "Explaining Crime Over the Life Course: Toward a Theory of Age-Control Graded Informel Social Control", *Explaining Criminals and Crime*, (Edt. Raymond Patternoster ve Ronet Bachman), S. 97-112, Roxbury Pub.
 26. LeBlanc, M. L. and Frechette, M. (1989), *Male Criminal Activity From Childhood Through Youth: Multi-Level and Developmental Perspectives*, Springer-Verlag, New York

27. Loeber, R. ve Farrington, D.P. (Editörler) (1998), *Serious Offender and Violent Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*, Sage, Thousand Oaks, Ca
28. Loeber, R. and Stouthamer L., M. (1986), "Family Factors as Correlates and Predictors of Juvenile Conduct Problems and Delinquency", *Crime and Justice VII*, (Edt: M. Tonry and N.Morris), S. 29- 149, University of Chicago Press, Chicago III
29. Loza, W. (2003), *Predicting Violent and Nonviolent Recidivism of Incarcerated Male Offenders, Aggression and Violent Behavior*, 8: 175-203
30. McCord, J. (1977), "A Comparative Study of Two Generations of Native Americans", *Theory in Criminology*, (Edt: F. Meier), S. 83-92, Sage Pub., Beverly Hills, CA
31. Moffitt, T. E. (1993), "Adolescence-Limited and Life Course - Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy", *Psychological Review* 100: 674 - 701
32. Mulvey, E. P. and Lidz, C.W. (1984), "Clinical Considerations in the Prediction of Dangerousness in Mental Patients", *Clinical Psychology Review*, 4: 379-401
33. Myner, J., Santman, J., Cappelletty, G.G, Barry, P.F. (1998), "Variables Related to Recidivism Among Juvenile Offenders", *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 42 (1): 65-80
34. Patterson, G. R., B. D. DeBaryshe, B.D. ve E. Ramsey (1989). "A Developmental Perspective on Antisocial Behavior" *American Psychologist*, 44: 329-335.
35. Piquero, A.R., Farrington, D.P and Blumstein, A. (2003), "The Criminal Career Paradigm", *Crime And Justice: A Review of Research*, (Edt: Michael Tonry), S. 359-506, The University of Chicago Press, Chicago
36. Piquero, A. R., Brane, R. ve Lynam, D. (2004), "Studying Criminal Career Length Through Early Adulthood Among Serious Offenders", *Crime and Delinquency*, 50 (3): 412-435
37. Robins, L. (1979), "Sturdy Childhood Predictors of Adult Antisocial Behavior: Replications From Longitudinal Studies", *Stress and Mental Disorder*, (Edt: J. E. Barrett, R. M. Rose and G.L. Klerman), s. 219-235, Raven Press, New York
38. Sampson, R. J. and Laub, J.H. (1993), *Crime in The Making Pathways and Turning Points Through Life*, Harvard Univ. Press, Cambridge
39. Sampson, R. J. and Laub, L.H. (1990) "Crime and Deviance Over The Life Course: The Salience of Adult Social Bonds", *American Sociological Review* 55: 609-627
40. Sampson, R. J. and Laub, L.H. (1992) "Crime and Deviance in The Life Course", *Annual Review of Sociology*, 18: 63-84
41. Siegel, L. J. (2001), *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies*, Wadsworth Thomson Learning, USA
42. Smith, D. A., Visher, C.A and Jarjoura, G.R. (1991) "Dimensions of Delinquency: Exploring The Correlates of Participation, Frequency, And Persistence of Delinquent Behavior", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 28 (1): 6-32
43. Sutherland, E. H. (1947), *Principles of Criminology*, J.B. Lippincott, Philadelphia,
44. Wolfgang, M. E., Figlio, R. and Sellin, T. (1972), *Delinquency in a Birth Cohort*, University of Chicago Press, Chicago